

Nautički turizam kao selektivni oblik turizma

Nišević, Nikica

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:021753>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

NIKICA NIŠEVIĆ

NAUTIČKI TURIZAM KAO SELEKTIVNI OBLIK TURIZMA

Diplomski rad

Pula, prosinac, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

NIKICA NIŠEVIĆ

NAUTIČKI TURIZAM KAO SELEKTIVNI OBLIK TURIZMA

Diplomski rad

JMBAG: 0145033166, izvanredni student

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Selektivni turizam

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: doc. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, prosinac, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Osnovni pojmovi u turizmu	3
2.1 Vrste turizma	4
2.2 Selektivni oblici turizma	5
2.2.1 Vrste selektivnih oblika turizma	7
3. Nautički turizam	9
3.1 Povijest nautičkog turizma	13
3.2 Nautička turistička usluga	15
3.3 Nautička turistička ponuda.....	16
3.4 Nautički turistički promet.....	20
3.5 Plovne jedinice	22
3.6 Uvjeti razvoja nautičkog turizma	23
3.7 Luke nautičkog turizma.....	25
3.7.1 Marine	26
3.7.2 Adriatic Croatia International Club.....	28
3.8 Čarter usluge	30
3.8.1 Vrste čartera.....	32
3.9 Krstarenja	33
3.9.1 Vrste krstarenja	35
3.9.2 Vrste brodova za krstarenja	36
4. Nautički turizam u Republici Hrvatskoj.....	38
4.1 Zakonski okvir nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj.....	40
4.1.1 Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda	41

4.1.2 Uredba o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih sportu i razonodi u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske	42
4.2 Konkurentnost hrvatskog nautičkog turizma	43
5. Održivi razvoj nautičkog turizma	44
5.1 Strategija razvoja nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj	46
5.2 SWOT analiza i razvojne mogućnosti hrvatskoga nautičkog turizma	48
6. Zaključak	53
7. Literatura	54
Sažetak.....	56
Summary	57

1. Uvod

Čovjeku je u prirodi da se kreće i upoznaje nove prostore. Ponekad se želi udaljiti od uobičajene svakodnevnice i posla te putuje u svrhu rekreacije i ugone. To ga tada čini turistom. Pojam turist i turizam čvrsto su povezani jer bez turista nema ni turizma. Turizam je najunosnija djelatnost, najprofitabilnija industrija u svijetu i pruža bezbroj mogućnosti koje pojedinim regijama pružaju brži i bolji ekonomski razvoj. Uz to što neke zemlje turizmom profitiraju, turist jača svoju osobnost upoznaje tuđu kulturu i prirodna bogatstva.

U prošlosti je putovanje u udaljenija mjesta radi zabave bila povlastica bogatih, ali u današnje vrijeme gotovo svi imaju priliku. Razvojem tehnologije mijenjaju se i turističke ponude jer posjetitelj traži boravak na određenom mjestu koje će na njega ostaviti dublji doživljaj te mu osigurati veću udobnost. Čovjek putuje pokrenut različitim motivima. Nekada je to potreba za odmorom, zdravlje ili želja za promjenom svakodnevne okoline ili druženje. Sve su češći i turisti koji imaju određeno zanimanje za određene aktivnosti pa se pronalaze u nekom od specifičnih oblika turizma. Jedan od njih je i nautički turizam koji je neizostavno povezan s plovilom i vodom. Potreba za korištenjem različitih plovila seže još iz daleke prošlosti, ali u novije vrijeme sve se češće plovi radi zabave i turizma. Poznato je da je nautički turizam jedan od skupljih oblika i iziskuje više financijskih sredstava jer je turistu potrebna brodica, bilo da ju posjeduje ili iznajmljuje. U brojnim odredištima nautički turizam predstavlja najvažniju gospodarsku granu.

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada proizlazi iz samog naslova *Nautički turizam*. Detaljno je objašnjen termin nautičkog turizma s osvrtom na njegov održivi razvoj. Cilj i svrha rada su određeni samim predmetom istraživanja. Cilj rada je teorijski objasniti i pridonijeti razumijevanju nautičkog turizma kao selektivnog oblika i doći do zaključaka koji će doprinijeti njegovom daljnjem razvoju. Svrha diplomskog rada je odrediti ulogu nautičkog turizma u svijetu i u Republici Hrvatskoj. Korištene su različite metode prilikom pisanja rada, od deduktivne metode, metode analize i sinteze, preko povijesne i statičke do metode deskripcije.

Diplomski rad se sastoji od 7 poglavlja uključujući uvod, zaključak i literaturu. Drugo poglavlje objašnjava osnovne pojmove u turizmu, njegove vrste kao i selektivne oblike turizma što je važno za daljnje razumijevanje rada. Glavna tema obrađena je u trećem

poglavlju pod nazivom nautički turizam te se pod tom temom spominje povijest nautičkog turizma, nautička turistička usluga koja prethodi ponudi, nautički turistički promet i plovne jedinice. Istaknuti su glavni faktori koji utječu na razvoj nautičkog turizma, a oni se dijele na prirodne, tržišne, ekonomske, normativne i ekološke uvjete. Istaknuta Plava zastava kao znak visokog ekološkog standarda. Slijedi opis luka kao važnih središta prometa, trgovine i industrije te marine kao dominantnog tipa turističke luke u svijetu. ACI je lanac marina na hrvatskom Jadranu s visokokvalitetnom i standardiziranom ponudom. U svom sastavu ima 21 marinu koje nude siguran vez i potrebne servisne usluge. Osim toga, istaknuo sam i charter uslugu koja predstavlja iznajmljivanje plovnih objekata sa ili bez posade te se pružaju usluge smještaja te je time iznimno bitna za razvoj nautičkog turizma. Važna su i krstarenja morima, jezerima i rijekama brodovima različitih veličina i u različitom vremenskom trajanju.

Sljedeće poglavlje opisuje nautički turizam u Republici Hrvatskoj i njegovu konkurentnost na tržištu. Razvoj nautičkog turizma iziskuje kompleksno reguliranje te su navedeni važniji zakoni, pravilnici, uredbe, odluke i naredbe koje se odnose na temu diplomskog rada. Peto poglavlje se odnosi na održivi razvoj nautičkog turizma koji predstavlja ravnotežu potrošnje resursa i očuvanosti prirodnih sustava koja je važna ukoliko razvoj želi uspješno napredovati. Za Hrvatsku je bitna Strategija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske kao strateški dokument koji predstavlja polazište svih aktivnosti dugoročnog upravljanja održivim razvojem nautičkog turizma. Njime se utvrđuju razvojni potencijali, problemi, nedostaci i ciljevi budućeg razvoja koji su izneseni u SWOT analizi hrvatskog nautičkog turizma.

Nautički turizam je dinamičan turistički fenomen koji je potrebno ciljano razvijati i usmjeravati te nerazvijene potencijale osmišljenim strategijama dovesti do razvijenih bez narušavanja prirodnih ljepota.

2. Osnovni pojmovi u turizmu

Turizam kao najmasovnija, najdinamičnija i najsloženija društveno – ekonomska pojava današnjice zadire u gotovo sve oblike društvenog i gospodarskog razvoja. Dolazi od engleske riječi tour (tourist) što predstavlja osobe koje posjećuju kulturne znamenitosti ili osobne užitke. Pojam turizam koristi se više od dvjesto godina. Definicije su brojne, ali svaka od njih ističe da je turizam skup odnosa i pojava vezanih za aktivnosti osoba koje putuju i borave u mjestima izvan uobičajene sredine, i to neprekidno do najviše godine dana radi provođenja slobodnog vremena, poslovnih i drugih razloga (Weber, Mikačić, 1994:14).

Turist je osoba koja putuje u zemlju u kojoj nema prebivalište i to u trajanju od najmanje dvadeset i četiri sata. Izletnici ne spadaju u kategoriju turista jer u zemlji borave kraće od dvadeset i četiri sata. Sličnu definiciju iznosi i Svjetska turistička organizacija koja turista opisuje kao osobu čija glavna svrha putovanja nije vezana za obavljanje lukrativnih aktivnosti. Turiste određuje prostorna i vremenska komponenta, obilježje putovanja te svrha putovanja. Turističko putovanje zbiva se izvan uobičajene sredine dulje od dvadeset i četiri sata, a najviše do godine dana. Turist dobrovoljno napušta uobičajenu sredinu u okviru svog slobodnog vremena i u tom vremenskom periodu ne privređuje. Svrha putovanja može biti odmor, rekreacija, sport, posjet rodbini, poslovni put, zdravstveni razlozi i brojni drugi. Prostor privremenoga boravka turista naziva se turističkom destinacijom. Prema navedenom, ističe se pet temeljnih obilježja turizma:

- ne postoji turizam bez putovanja, kretanja ljudi i njihovog boravka;
- turisti troše u odredištu, ali ne privređuju;
- putovanje i boravak zbivaju se izvan uobičajene sredine;
- svrha putovanja ne smije biti stalni boravak ili zapošljavanje te
- zasnivanje na kružnom putovanju (stalno boravište – turističko odredište – stalno boravište) i ne traje dulje od dvanaest mjeseci (Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i sur., 2011).

2.1 Vrste turizma

U literaturi nailazimo na vrlo široku i raznoliku podjelu vrsta turizma. Vrste turizma i turističkih kretanja određuju različiti kriteriji. Prema trajanju boravka turista u turističkoj destinaciji razlikujemo izletnički turizam, vikend turizam i boravišni turizam. Prema dobnoj strukturi turizam može biti dječji, omladinski, obiteljski i turizam treće dobi. Stupanj mobilnosti turista određuje je li turizam stacionarni, mobilni ili tranzitni. Prema nacionalnoj pripadnosti turista razlikujemo domaći i inozemni turizam. Još neke od značajnijih podjela su prema godišnjem dobu (ljetni i zimski), prema vremenu kada je određeni resurs najaktivniji (predsezonski, sezonski, posezonski i izvansezonski) te prema prostoru na kojem se odvija turističko putovanje (planinski, termalno – kupališni, jezerski, seoski, primorski, gradski) (Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i sur., 2011).

Svjetska turistička organizacija (UNWTO) turizam dijeli na:

- domaći turizam,
- receptivni turizam,
- emitivni turizam,
- interni turizam,
- nacionalni turizam,
- međunarodni turizam,
- intraregionalni turizam i
- interregionalni turizam.

Postoje i posebni oblici turizma koji objašnjavaju suvremene trendove transformacije masovnog tržišta turističke potražnje na manje segmente. Cilj je povećanje konkurentnosti turističke destinacije i postizanje održivog razvoja. Posebni oblici turizma razlikuju se prema duljini boravka u destinaciji, mobilnosti turista, vrsti posjećenog turističkog prostora, načinu organizacije putovanja i sadržajima za vrijeme boravka u destinaciji.

S obzirom na obilježja turističkog prostora postoje primorski, planinski, jezerski, seoski i gradski turizam. Primorski turizam određuje ljetna sezona koja omogućuje bavljenje različitim sportovima na vodi, šetnje, biciklizam, golf i slično. Prema sadržaju boravka turizam se dijeli na zdravstveni, lovni, sportski, kongresni, kulturni, naturizam, poticajni, nautički i vjerski. Neki se posebni oblici turizma temelje pretežno na prirodnim

resursima, neki na posebno pripremljenim ili društvenim dok razvoj nekih posebnih oblika turizma nije izravno vezan ni za prirodne niti za društvene resurse. Na prirodnim resursima temelji se razvoj zdravstvenog, sportskog, ekoturizma, seoskog, lovnog i ribolovnog, nautičkog (jedrenje i krstarenje), naturizma, robinzonskog, kamping turizma i slično (Weber, Mikačić, 1994).

2.2 Selektivni oblici turizma

Različiti motivi pokreću ljude na turistička putovanja što je razlog da se u turističkim destinacijama usmjerava na zadovoljenje specifičnih potreba potrošača. Od 1990. godine sve češće se pojavljuje termin *selektivni oblici turizma*. Pojam selektivno koristi se kao suprotnost masovnom uniformiranom proizvodu „sunce“ i „more“. Selektivno predstavlja kvalitetniji, društveno i ekološki prihvatljiviji proizvod (Čorak, Mikačić, 2006). Različiti teoretičari i praktičari koriste različite termine te selektivne oblike definiraju i kao posebni oblici turizma, specifični oblici turizma, turizam niša, tematski turizam i ostali termini. Svi se oni odnose na isto – turizam posebnih interesa, točnije aktivnosti ili okoline koji su privlačni pojedinim turistima. Selektivni oblici turizma su posebna skupina turističkih kretanja uvjetovana određenim turističkim motivom koji pokreće potrošača na putovanje u određenu destinaciju. Ta destinacija sadrži turističku ponudu prilagođenu ostvarenju doživljaja vezanih uz interes potrošača. Budući da su turisti sve zahtjevniji i iskusniji, veća je potražnja za nestandardnim i neobičnim turističkim proizvodom. Ukoliko turisti traže određeni ambijent i atmosferu, biraju urbani, ruralni, kulturni turizam ili turizam događaja. Ako su željni aktivnosti posežu za sportskim i avanturističkim, lovnim ili kreativnim turizmom. Neke pak zanimaju povijesni događaji i osobe ili smrt i nesreće pa za njih postoji posebna vrsta turizma, a to je mračni turizam (Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i sur., 2011).

Pojam selektivnog turizma je relativno mlad premda su selektivni oblici turizma postojali i u prošlosti, ali nisu kao takvi kategorizirani. Označava putovanja kojima su u središtu pojedine aktivnosti privlačne manjem broju turista. Selektivni oblici turizma su putovanja čiji je primarni razlog ili cilj ostvarenje nekog posebnog interesa i uživanje u njemu, a to može biti hobi, fizička aktivnost, određena tema ili vrsta destinacije, tj. atrakcije (Rabotić, 2013). Turisti koji biraju selektivne oblike turizma imaju različite

motive, ali u jednom su slični. Manje se okreću bježanju od svakodnevne rutine i odmora, a više potrebi za razvojem sebe i novim iskustvima.

Većina turističkih putovanja uključuje ovakve oblike aktivnosti koje zanimaju pojedince, ali samo putovanja koja su prvenstveno motivirana zanimanjem za takve aktivnosti smatraju se selektivnim oblicima turizma. Turistička ponuda treba biti raznolika, ali pružatelji usluga trebaju identificirati potrebe potrošača i kreirati odgovarajuću ponudu. Selektivni oblici turizma su više održivi od masovnog turizma koji sve više gubi na svojoj privlačnosti. Nude pregršt doživljaja koji ističu individualnost i osobna zanimanja turista. U većini slučajeva, turisti koji imaju posebne interese su obrazovani, srednje dobi i putuju bez djece. Budući da bilo koja vrsta selektivnog turizma podrazumijeva i veće troškove, nije neobično da su posjetitelji većih platežnih mogućnosti. Ovakvi turisti usmjereni su na nestandardno i nisu tzv. tipični turisti. Spremni su na intelektualni i fizički napor te se suočiti sa nečim novim i nepoznatim. Nisu zanemareni od strane pružatelja usluga već imaju topao i opušten odnos. Privlače ih prirodne i kulturne znamenitosti, ali i aktivnosti, tradicionalni ili suvremeni proizvodi, određena atmosfera, ljudi, biljni i životinjski svijet pa s obzirom na navedeno, razlikujemo i različite oblike turizma (Rabotić, 2013).

2.2.1 Vrste selektivnih oblika turizma

Turizam je masovni fenomen koji mijenja svoju strukturu i prilagođava se potrošačima te ga kao takvog treba prihvatiti i spoznati nakon određenog vremenskog razdoblja. Teško je odrediti stupanj zastupljenosti selektivnih oblika turizma jer se na osnovi turista koji je posjetio muzej ne može smatrati da ga zanima kulturni turizam. Razlog njegove posjete može biti kiša koja je toga dana padala pa je turist umjesto planiranih aktivnosti posjetio muzej. Ono što je poznato je da se specifični oblici turizma zasnivaju na prirodnim i društvenim resursima. Razlikujemo:

- zdravstveni turizam,
- sportski turizam,
- nautički turizam,
- ekoturizam,
- seoski turizam,
- lovni i ribolovni turizam,
- naturizam,
- robinzonski turizam i
- brojni drugi.

Ekoturizam se zasniva na prirodnim resursima i naglasak je na boravku turista u prirodnoj i nezagađenoj okolini. Uključuje raznovrsne aktivnosti kao što su putovanje kroz planinu ili džunglu, posjet specifičnim ekosistemima (prašume, koraljni grebeni, habitati), promatranje životinjskog svijeta (ptice, delfini, kitovi, gorile) i safari tura. Pod ekoturizmom podrazumijeva se i ruralni turizam, kao i razni vidovi morskih ili riječnih krstarenja, rafting i sl. (Rabotić, 2013). Ekoturizam je ekološki održiv jer ne narušava sklad prirode, poučava o okolišu i koristan je za lokalnu zajednicu jer, primjerice, ruralna mjesta prestaju biti zaostala (otvaraju se nova radna mjesta, unaprjeđuje se infrastruktura i sl.). Uz sve navedeno, turisti dobivaju drukčiji doživljaj. Ruralni turizam podrazumijeva posjete selima i poljoprivrednim gospodarstvima i idealan je za turiste koji bježe od grada, zagađenog zraka i automobila, buke i stresa te odlaze u udaljenija naselja. Lovni turizam se odvija u prirodi, ali uz zabavu i razonodu zahtijeva i vještine, strpljenje te poznavanje životinjskog svijeta. Neki turisti putuju motivirani sportskim aktivnostima i avanturama jer ih privlači nesiguran ishod, izazov, nešto novo te kroz istraživanje i otkrivanje doživljavaju uzbuđenje. U turizmu je važna i pojava ekstremnih

sportova kao što su brdski biciklizam, jet ski, free climbing, abseilling, rafting, kitesurfing, paragliding, paintball, snowboarding, kajaking i ostalo. Ljudi često putuju i zbog vlastitog zdravlja ili volontiraju kako bi dobrovoljno i besplatno obavljali neki posao te na taj način pomogli u ublažavanju materijalnog siromaštva, obnavljanju određenih ambijenata, uklanjanju šteta velikih prirodnih nepogoda ili pružanju pomoći u obrazovanju djece i odraslih. Turizam događaja odnosi se na putovanja koja su motivirana posjetom određenoj manifestaciji umjetničkog, političkog, sportskog ili zabavnog karaktera. Gastronomski i vinski turizam uključuje posjećivanje destinacija koje pružaju posjetiteljima etničku, nacionalnu ili regionalnu gastronomiju, tj. konzumiranje hrane i pića, kupovanje proizvoda, učenje o načinu pripreme pojedinih jela, ali isto tako moguće je i pohađati tečaj kuhanja. Religijski turizam u središtu ima religijska mjesta i atrakcije, a glavni cilj je jačanje osobne vjere. Postoje i turisti koji posjećuju mjesta povezana sa smrću, nesrećama, ratom i slično pa se oni ubrajaju u turiste mračnog turizma. Još se koriste i nazivi turizam žalosti, morbidni turizam, horor turizam i brojni drugi. Ljudi posjećuju nekadašnja ratišta gdje je poginulo mnogo ljudi ili posjećuju groblja i grobnice u kojima su pokopane slavne osobe. Također odlaze na mjesta koja su doživjela neku katastrofu, u bivše zloglasne zatvore i tamnice, obilaze memorijalne spomenike rata ili muzeje posvećene ovakvoj tematici (Rabotić, 2013).

3. Nautički turizam

Maritimne djelatnosti su širi pojam od nautičkog turizma. Predstavljaju ukupnost turističkih aktivnosti na moru, u moru i na obali, uključujući aktivnu i pasivnu rekreaciju, sve sportske i nautičke aktivnosti, kao i sva kretanja u vezi s odmorom i rekreacijom na turističkim plovnim jedinicama, plažama, turističkim lukama i drugim pomorsko-turističkim brodograđevnim objektima. Jedan od najbrže rastućih segmenata maritimnih djelatnosti je nautički turizam (Bertoluci, Čavlek i sur., 2007:213). Nautički turizam je postao djelatnost od posebnog gospodarskog interesa pa se velik broj zemalja okreće toj važnoj vrsti turizma.

Kao jedna od selektivnih vrsta, nautički turizam predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja plovnim jedinicama i boravka posjetilaca na priobalnim prostorima i naseljima u svrhu rekreacije, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost (Dulčić, 2002:11). Sastoji se od dvije riječi: nautika i turizam. Nautika znači upravljanje brodom i grčkog je podrijetla *naus* što znači brod i vještina plovidbe. Čest naziv za nautiku je i navigacija, a oba naziva predstavljaju skup teorijskih i praktičnih znanja koje koristi mornar, voditelj broda ili navigator kako bi sigurno preveo brod morem od polazišta do odredišta. Nautički je turizam prostorno definiran vodom, i to morskom, riječnom ili jezerskom. Osim iz lukrativnih razloga, čovjek plovi i zbog zabave te turizma. Nautičari koriste brojne uređaje koji im pomažu u vođenju plovila, a ti se uređaji dijele u tri osnovne skupine:

- priručnici za plovidbu,
- pomorske karte i
- navigacijska sredstva (Dulčić, 2002).

Nautički turizam obuhvaća niz stupnjeva u zadovoljenju potreba bavljenja i kretanja na moru kao osnovnom elementu, počevši od jedrenja do različitih vrsta putovanja motornim pogonom na većim ili manjim plovnim jedinicama u vlastitoj ili tuđoj poduzetnosti (Bartoluci, Čavlek, 1998). Danas, za razliku od prošlosti, nautički turizam nije više privilegija visokih slojeva društva.

Nautički se turizam odvija na vodi i uz vodu. Često se poistovjećuje s maritimnim turizmom (marine), ali nautički turizma se odvija i na rijekama i jezerima. Autori su

godinama pokušavali definirati sam pojam nautičkog turizma pa neki autori u nautički turizam ubrajaju i vožnju putničkim brodovima, luksuzna krstarenja i slično. Neki ga smatraju vrstom turizma, neki oblikom, neki posebnim oblikom turizma, neki ga ubrajaju u selektivne vrste turizma, drugi ne, ali nema dvojbe da je nautički turizam masovni (u njemu sudjeluje mnogo osoba), aglomeracijski (jer je koncentriran na određenim mjestima), mobilan (jer je temeljen na plovidbi) i, s obzirom na prosječnu potrošnju nautičara, da je u određenoj mjeri ekskluzivan (Čorak, Mikačić, 2006:41).

Razlikujemo primarne receptivne i dopunske kapacitete nautičkog turizma. Primarni receptivni su:

- luke nautičkog turizma,
- suhi vezovi,
- parkirališta,
- brodogradilišta,
- ugostiteljski objekti i slično.

U dopunske kapacitete ubrajamo terene i objekte za sport i rekreaciju sa pratećim objektima. Nautički turizam i sportske rekreacije usko su povezane aktivnostima nautičara na kopnu jer osim što se usluge nautičkog turizma pružaju na plovnim objektima, isto tako se pružaju i u lukama nautičkog turizma.

U ljeto 2007. godine, Institut za turizam proveo je istraživanje prosječne dnevne potrošnje turista u Hrvatskoj prema zemlji podrijetla. Cijene su iskazane u eurima i pokazale su da su najveću potrošnju ostvarili turisti iz Ujedinjenog Kraljevstva i Rusije, a najmanju turisti iz Poljske i domaći turisti. Prosječna dnevna potrošnja nautičkog turista u Hrvatskoj iznosila je oko 100 eura, ali tu nije uračunat najam plovila kao ni godišnji fiksni troškovi plovila u vlasništvu nautičara. To je vrlo nisko u odnosu na konkurentne turističke destinacije. Ipak, potrošnja nautičkih turista je od iznimne važnosti u usporedbi s ostalim turistima jer je prosječna dnevna potrošnja turista koji su odsjeli u hotelima iznosila oko 89, a osoba u privatnom smještaju 49 eura. Marketinški plan turizma Hrvatske je 2001. godine naveo nautički turizam kao najkonkurentniji turistički proizvod Hrvatske. Hrvatsku krasi izuzetno povoljni uvjeti za daljnji razvoj nautičkog turizma kao što je razvedena obala i brojni otoci, čisto i toplo more, raznolikost krajolika i naselja te postojeća nautička infrastruktura (Čorak, Mikačić, 2006).

Prema Lukoviću (2007), osnovne vrste djelatnosti nautičkog turizma u Hrvatskoj dijele se na luke nautičkog turizma, charter i cruising.

Tablica 1. Djelatnosti nautičkog turizma

NAUTIČKI TURIZAM (DJELATNOSTI)		
LUKE NAUTIČKOG TURIZMA	ČARTER	CRUISING
<ul style="list-style-type: none"> • sidrišta • privezišta • suhe marine • marine 	<ul style="list-style-type: none"> • motorne jahte • jahte na jedra 	<ul style="list-style-type: none"> • luke za prihvat kruzera i kruzeri • domaća flota old timera

Izvor: vlastita izrada prema dostupnoj literaturi

Prema Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji luka nautičkog turizma, sidrišta predstavljaju dio vodenog prostora u uvali zaštićenoj od nevremena koja je pogodna za sidrenje plovnih objekata. Privezište služi pristajanju plovnih objekata, a taj vodeni prostor je opremljen priveznim sustavom. Za razliku od sidrišta i privezišta, suha marina označava dio kopna koji služi čuvanju plovnih objekata. Marina pruža iste takve usluge, ali i usluge uobičajene nautičarima, usluge servisiranja i održavanja plovnih objekata.

Motorne jahte koriste kao pogon isključivo snagu svojih motora dok jahte na jedra kao pogon koriste jedra pričvršćena na jarbole, a pod naletom vjetra pogone ovo plovilo.

Luković (2007) ističe sljedeće podjele nautičkog turizma.

Prema veličini i vrsti plovila:

- brodski ili veliki,
- jahting turizam i
- moto-nautički turizam.

Prema udjelu, opsegu i području plovidbe te značenju u nautičkom turizmu:

- veliki nautički turizam i
- mali nautički turizam ili zabavna navigacija

Prema organizaciji plovidbe postoji:

- individualni,
- grupni,
- masovni i
- nautički turizam u konvojima.

Prema planu plovidbe razlikujemo nautički turizam:

- u zatvorenim morima, rijekama i jezerima,
- prekomorski i oceanski,
- lokalni,
- nacionalni i
- međunarodni.

S obzirom na svrhu plovidbe, nautički turizam može biti:

- izletnički,
- krstarenje,
- jedrenje,
- plovidba radi športa i razonode,
- podvodna plovidba te
- kombinirani i brzi turistički prijevoz.

Podjela nautičkoga turizma prema sektorima (područjima) je na:

- obalni,
- kupališni,
- nautički kamping,
- boravišni (u turističkim lukama),
- nautički turizam na otvorenim morima i oceanima i
- otočni nautički turizam (Luković, 2007).

Definiranje pojma i podjela nautičkog turizma je relativno složena. Podjele se odnose na različite grane i djelatnosti ove vrste turizma, a svaka je podjela točna. Ovisi jedino o tome je li u prvom planu vrsta plovila, svrha, plan ili organizacija plovidbe.

3.1 Povijest nautičkog turizma

Još od davne povijesti zabilježena su putovanja morima svijeta, uzbuđljive avanture, junaštva i teške ljudske sudbine. I prije su se poduzimala pomorska putovanja iz zabave i avantura, a ne samo zbog osvajačkih razloga, a prvo opisano putovanje bilo je Homerovo. Jačaju talijanski gradovi i postaju pomorske sile na Sredozemlju. U Engleskoj na rijeci Temzi 1715. godine se pojavljuju različita natjecanja. Prva pomorska škola i opservatorij osnovani su sredinom 15. stoljeća u Portugalu.

Vrlo bitna godina u povijesti nautičkog turizma je 1519. kada se Magellan uputio na put oko svijeta koristeći kartu svijeta Leonarda da Vinci. Tada još nisu bile suvremene metode navigacije. Počele su se koristiti tek 1779. godine te je plovidba bila manje teška, rizična i neizvjesna pa su se i oni s manje iskustva mogli upustiti u duža putovanja.

Prva krstarenja zabilježena su krajem 18. stoljeća, a najuzbudljivija su bila putovanja oko svijeta. Prvi Amerikanac koji je sam oplovio svijet bio je kapetan J. Slocum 1895. godine te je time dao velik poticaj razvoju nautičkih sportova i krstarenju. 1965. godine hrvatski književnik Joža Horvat svojim je sportskim brodićem oplovio svijet. Negdje krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina započinje razvoj turističkih krstarenja. Povijesni simboli turističkih pomorskih putovanja su brodovi koji su svojom veličinom i luksuzom ostali zapamćeni, a to su *Titanik*, *Queen Mary*, *Queen Elizabeth*, *Normandija*, *France* i drugi. Oko 1920. godine u SAD-u započinje razvoj specijaliziranih luka i marina za prihvata brodova jahti koje su bile namijenjene zabavi i sportu.

Sredozemlje je zbog svojih prirodnih obilježja i blizine emitivnih tržišta atraktivno područje za razvoj nautičkog prometa. Na našoj se obali razvija još prije 2. svjetskog rata, a krajem 1960-ih se izgrađuju planovi za izgradnju luka namijenjenih isključivo nautičkim turistima. U Hrvatskoj su ostali zapamćeni Loidovi parobrodi iz 19. stoljeća koji su uz prijevoz robe i putnika organizirali i putovanja i izlete te tako postali ploveći hoteli. Godinama poslije razvijaju se mnoge izletničke ture, krstarenja Jadranskom obalom, razvoj čartera i započinje iznajmljivanje brodova. U godinama koje su slijedile, razvoj flote namijenjene turističkim krstarenjima bio je skroman pa je Hrvatska zaostala za svjetskim trendovima ovog oblika nautičkog turizma. Do 1978. godine u Hrvatskoj su se razvile luke Puna, Mali Lošinj, Zadar, Split i Dubrovnik. 1983. godine utemeljen

je *Adriatik Klub Jugoslavija* čime marine dobivaju novi zamah. Danas je to *ACI* (Dulčić, 2002).

Tri su karakteristična razdoblja razvoja hrvatskog nautičkog turizma:

- razdoblje do 1984. godine koje obilježavaju pojedinačne inicijative na malom broju lokacija i bez oblikovanja sustavne nautičke turističke ponude,
- razdoblje od 1984. do 1993. godine koje obilježava uvođenje planskog razvoja i formiranja turističke nautičke ponude i
- razdoblje od 1993. godine do danas koje obilježava pretvorba vlasništva, odnosno privatizacija marina (Čorak, Mikačić, 2006:43).

Rat je najprije zaustavio, a onda usporio daljnji razvoj hrvatskog nautičkog turizma. Njegov značajniji uzlet započinje nakon 2000. godine, a danas ne samo da je dosegnuo, već je i premašio predratne brojke u dolascima i u prihodima.

3.2 Nautička turistička usluga

Uz potrebu za rekreativnom plovidbom vezan je čitav niz različitih usluga, od sigurnog veza i čuvanja broda te mogućnosti za njegovo održavanje, proizvodnju i prodaju plovila i opreme, do restoranske i hotelske ponude, ponude trgovina namijenjenih nautičarima (namirnice, odjeća i obuća, pribor za nautičare i brodove), parkirališta za automobile, mogućnosti najma plovila, ronjenja, ribolova, davanje odgovarajuće podrške za plovidbu, kao što su karte, CD-romovi, vodiči, služba meteorološke podrške, carina i policija, služba spašavanja na moru, informacije, odnosno promocija nautičarske ponude, tečajevi i škole za nautičare, mogućnosti zabave na kopnu, razgledavanja kulturnih spomenika i drugih atrakcija na kopnu, prisustvo na događanjima itd. (Čorak, Mikačić, 2006:43).

U turističke usluge ili dobra ubrajamo:

- naslijeđena, prirodna dobra i
- proizvedena dobra.

Turistička usluga je predmet potrošnje turista. Prirodna dobra nisu rezultat ljudskog rada, a u nautičkom turizmu to su svjetlost, klima, voda, biljni i životinjski svijet. Proizvedena dobra nastaju u procesu turističkog privređivanja. Prema Zakonu o turističkoj djelatnosti Hrvatske, sljedeće usluge se smatraju uslugama u nautičkom turističkom prometu:

- iznajmljivanje prostora na uređenoj i djelomično ili potpuno zaštićenoj obali, vez, za smještaj plovnih objekata i nautičkih turista,
- iznajmljivanje plovnih objekata za odmor i rekreaciju,
- usluge skipera,
- prihvat, održavanje i čuvanje plovnih objekata na vezu u moru i suhom vezu,
- usluge snabdijevanja nautičara (vodom, gorivom, namirnicama, rezervnim dijelovima, opremom i sl.),
- usluge uređenja i pripremanja plovnih objekata,
- davanje različitih informacija nautičarima (vremenska prognoza, nautički vodič i sl.),
- škola jedrenja, obuka za skipere i voditelje brodica,

- iznajmljivanje sandolina, jedrilica, dasaka za jedrenje, bicikala na vodi, pribora i opreme za kupanje i skijanje na vodi, suncobrana i ležaljki i dr. (Dulčić, 2002:29).

U Hrvatskoj je nautički turizam posebno razvijen u obalnome jadranskom prostoru. Povoljni prostorno-geografski ambijent, urbana i ruralna naselja, ukupna površina mora od 33 200 km², 1778 km kopnene obale, 4 078 km otočne obale, 1 185 otoka, otočića, hridi i grebena. Hrvatsku krase 8 nacionalnih parkova, 8 parkova prirode, zaštićeni krajolici, raznovrsna i bogata flora i fauna. Sve navedeno je u velikoj mjeri očuvano i u ravnoteži je između prirodnih i od ljudi stvorenih vrijednosti i dobara. Kako bi se Hrvatska i dalje razvijala i pružala bolju nautičku ponudu, potrebno je daljnje ulaganje u gradnju motonautičkih parkova, ekomarina, nautičkih klubova, jedriličarskih manifestacija, jahtaških manifestacija, muzeja, trgovinskih usluga, poboljšavati usluge spašavanja i brojne druge (Bartoluci, Čavlek, 2007).

3.3 Nautička turistička ponuda

Turistička ponuda je ona količina dobara i usluga koja se nudi po određenim cijenama radi zadovoljenja turističkih potreba. Veže se uz turističku potražnju koja predstavlja neku količinu turističkih dobara i usluga koje budući turisti mogu i žele kupiti po određenoj cijeni. Turistička potrošnja ovisi o turističkoj ponudi, a najčešće obuhvaća izdatke za paket-putovanja, smještaj, hranu i piće, prijevoz, rekreaciju, sportske i kulturne aktivnosti, kupnju i ostalo.

Važno je utvrditi nautičku potražnju i prema njoj stvarati ponudu. Povećava se potražnja za duljim vezovima pa bi marine u ponudi trebale imati takve vezove. Kako se povećava broj članova posade nautičara, tako se povećava i broj uplovljavanja u marine koje svojim kapacitetom trebaju omogućiti pristajanje. U posljednje je vrijeme povećana potražnja čartera koji osim usluga koje već pružaju trebaju obogatiti ponudu različitim avanturističkim i uzbudljivim sadržajima. Populacija koja plovi stari pa bi ponude marina trebale biti raznolike kako bi dobile demografski različite potrošače. Nautička turistička ponuda treba biti raznolika kako bi se došlo do porasta konkurentnosti.

Sport je često glavni motiv putovanja u određene turističke destinacije. On je važan sadržaj boravka te se turisti aktiviraju u različitim sportovima: sportovi na vodi, golf, tenis, skijanje i drugo. Budući da su ljudi najčešće na poslu u sjedećem položaju, traže oblike turizma gdje će moći napregnuti vlastite mišiće. Brojne su funkcije turizma, sporta i sportske rekreacije. Sportska rekreacija ima važnu ulogu u privlačenju domaćih i inozemnih gostiju te može zainteresirati gosta da se ponovno vrati u turističku destinaciju. Ima niz pozitivnih učinaka na zdravlje, ali i na zadovoljstvo turista (Bartoluci, Čavlek, 1998).

U nautičku turističku ponudu mogu se uključiti brojni sportovi na vodi u kojima se turisti mogu okušati čak i ako nisu ovisnici o ekstremnim sportskim disciplinama. Neki turisti ciljano odlaze u destinacije u kojima se mogu baviti sportovima na vodi. Ovakva vrsta turizma ubraja se u nautički turizam, ali isto tako i u sportski turizam. Oprema za sportove na vodi omogućava sigurno i nesmetano uživanje u svim atraktivnostima ovih sportova. Ti sportovi su jedrenje na dasci ili windurfing, kitesurfing, skijanje na vodi, ronjenje i ostali. U sklopu marine mogu se ponuditi golf, tenis, košarka, odbojka, točnije brojni sportovi i sportski tereni. Od sportova na vodi ističu se plivački programi, podvodne aktivnosti, jedrenje i jedrenje na dasci.

Programi plivanja, sinkroniziranog plivanja te vaterpola su interesantni u nautičkom turizmu. Programi plivanja mogu uključivati treninge, sportska natjecanja, edukaciju, rekreaciju, zabavu te su važan element zdravlja. Neke turistički programi uključuju škole plivanja ili plivačke vrtiće za djecu, tečaj za neplivače, plivačko usavršavanje ili se provode različiti oblici natjecanja. U plivanje ubrajamo i sport vaterpolo koje se većinom održava u bazenu, ali ljeti je iznimno popularan u manjim mjestima na obali Jadrana. U Dubrovniku se na kupalištima svakog ljeta održava amatersko vaterpolsko natjecanje u kojem mogu sudjelovati svi, od domaćih ljudi do stranih turista.

U podvodne aktivnosti ubrajamo ronjenje, podvodnu fotografiju i ribolov. Turistima koji su zasićeni statičnim oblicima odmora na moru nudi se usluga ronjenja. Ronjenje je vezano uz more i plovilo te se intenzivno razvija kao turistički sadržaj. Cijene ronilačke opreme su svakako pristupačne, a ronilačke turističke aktivnosti su u porastu. Klasični ronilački proizvod je ronjenje u klubovima koji se razlikuju po kvaliteti i vrsti usluga. Postoje i škole ronjenja te ronilačka krstarenja kao najatraktivniji oblik turističke ponude. Oni koje privlači ovakav selektivan oblik nautičkog turizma su okolišno savjesni, optimisti i avanturisti. Samostalno ronjenje omogućuje upoznavanje flore i

faune, stjecanje ronilačkih znanja u ronilačkim školama, natjecanja u ronjenju, podvodna fotografija i video snimanje, upoznavanje s tradicijom koraljstva i spužvarstva, posjeti zaštićenim arheološkim nalazima i slično (Bartoluci, Čavlek, 1998).

Neke turiste zanimaju olupine kao podvodni povijesni lokaliteti poput podvodnih muzeja. To su turisti roniaci. Nije poznato koliko je brodova i pomoraca stradalo na Jadranu. Procjenjuje se da je u zadnje tri tisuće godina potopljeno više od dvije tisuće brodova. Baron Gautsch potonuo je 1914. godine i bio je putnički parobrod. Roniaci ga pronalaze uz pomoć GPS-a, a ronjenje je dozvoljeno samo preko ovlaštenog ronilačkog centra. Potonuo je u blizini rta Kamenjak te je jedno vrijeme bio meta podvodnih pljačkaša suvenira. Strogo je zabranjeno vađenje bilo kakvih predmeta koji se pronađu na brodu. Coriolanus bio je minolovac koji je potonuo zapadno od Novigrada. Također je ronjenje dozvoljeno samo preko ovlaštenog ronilačkog centra. Vidljivost je u ljetnim mjesecima vrlo loša zbog mnogobrojnih čestica koje lebde u moru. U Istri mnogi centri u svojem programu nude ovaj brod pa je ronjenje dostupno svima. Hans Schmidt bio je teretni parobrod koji je potonuo jugozapadno od Pule. Budući da je olupina na otvorenom moru, ronjenje se obavlja uz potrebne i standardne pripreme. Brod je potopila eksplozija mine u svega nekoliko minuta. Osim brodova, moguće je roniti i na avion Consolidated koji je 1944. godine potopljen blizu Vrsara. Vidljivost je slaba pa je potrebno spuštati se niz sidreni konop dok se ne vide obrisi olupine aviona. Ova se lokacija smatra ratnim grobom pa nije dozvoljeno neovlašteno vađenje predmeta. Važna je dobra priprema ronjenja i poštivanje pravila sigurnosti. Još jedna zanimljiva olupina broda je bojni brod Szent Istvan, porinut 1918. godine kod otoka Premuda. Pogođen je za vrijeme rata u desni bok te su se ljudi do zore borili zaustaviti prodor vode. Oko šest sati ujutro brod se prevrnuo te je polako nestao s površine mora povukavši za sobom 90 ljudi. Vrlo malo posjetitelja je tamo ronilo zbog prilične nepristupačnosti, ali zbog povijesne važnosti, okolnosti u kojima je potopljen i odlične očuvanosti, svi koji su ronili na ovom brodu zacijelo su ostali oduševljeni i žele ponovno zaroniti. Sve navedene i brojne druge olupine na morskome dnu koje nisu spomenute su svojevrsna vrsta atraktivnosti podvodnim turistima i roniacima (Frka, Mesić, 2002).

Turisti sve češće u svoj odmor uključuju jedrenje. Brojna ljetovališta na moru ili jezerima imaju vlastitu flotu i profesionalne instruktore koji poučavaju osnovama

jedrenja. Jedrenje i jedrenje na dasci predstavljaju idealne sadržaje u turističkoj ponudi. Ono privlači turiste zbog želje za nečim novim i nepoznatim, prestižom, samopouzdanjem. Samom sportskom aktivnošću se ne zagađuje okoliš, a odvija se u zdravom okruženju (Bartoluci, Čavlek, 1998). Sve više ljudi pokazuje zanimanje za jedrenje koje pruža ljepotu i neograničenu slobodu. Dostupno je gotovo svima jer nije potrebno posjedovati jedrilicu niti biti u dobroj tjelesnoj kondiciji. U prošlosti jedrenje nije bilo sport već način prijevoza. Tek su se u 19. stoljeću počele razvijati pomorske utrke i regate. Jedna od prvih regata bila je regata među jedrenjacima za lov na kitove 1842. godine. Nakon toga utrkivanje velikim jedrilicama postaje zabava samo za bogatije. Najpoznatija klasa sportskih jedrilica je Laser i danas ih ima više od 170 000. Većina sportskih jedrilica danas se izrađuje od stakloplastike te su takve jedrilice lakše za proizvodnju, otpornije, plovnije i lakše. Jedrenje je složena i tehnički zahtjevna aktivnost koja uključuje vjetar i more, a u jedrilici se uvijek mora nalaziti sigurnosna oprema kao što su prsluk, konop, pumpa, signali, sidro i ostali. Međunarodna jedriličarska federacija (ISAF) je nadzorno tijelo za sve oblike jedrenja u svijetu. Ova organizacija promiče jedriličarski sport, organizira natjecanja i olimpijske regate. Uključuje brojne članice. U Hrvatskoj postoji Hrvatski jedriličarski savez sa sjedištem u Splitu (EII, 2004).

Jedrenje na dasci postalo je natjecateljski sport koji čovjeku pruža užitek u rekreativnom bavljenju. Prisutno je u jedriličarskim centrima i u marinama. Postoje natjecanja za europski pokal u jedrenju na dasci u zadnjih deset godina te škola jedrenja i jedrenja na dasci, individualna poduka, najam jedrilica i dasaka za jedrenje, regate, izleti i slično. Jedrenje i jedrenje na dasci su izuzetno zanimljivi sadržaji u turističkoj ponudi. Jedrenjem na valovima ili windsurfingom moguće je postići brzinu i do osamdeset kilometara na sat. U ovom sportu uživaju svi, od profesionalaca i zaljubljenika u ekstremne sportove do rekreativaca.

3.4 Nautički turistički promet

Budući da se čovjek po vodi može kretati ili na njoj boraviti samo uz pomoć plovila, to nautički turizam predstavlja kao selektivni oblik turizma. On je jedan od najekspanzivnijih oblika turističke rekreacije i turističkog prometa. Elementi sustava nautičkog prometa su:

- nautički turistički proizvod kao skup usluga i proizvoda namijenjenih nautičarima,
- nautička turistička ponuda i
- potrošači.

Većina turističkog prometa odnosi se na obale mora jer je more svojim odlikama privuklo mase turista. Nautičkim turistima smatramo i one koji ne upravljaju niti ne sudjeluju u upravljanju plovidbom, ali se rekreiraju na plovilu bez poznavanja osnovi nautike ili vještina navigacije. U navigacijske vještine spada određivanje kursa i daljine između dvije poznate pozicije te trajanje plovidbe, zatim određivanje pozicije, kursa i brzine broda u različitim uvjetima, te izbjegavanja sudara na moru (Dulčić, 2002:8). Osobe koje vrijeme provode na plovilu, a nemaju potrebu imati znanja o nautici su posada, izletnici i turisti. Nautički turisti koriste lučke, komunalne, upravne i servisne službe te ugostiteljske, trgovačke, rekreativne i turističke usluge. Prema Zakonu o turističkoj djelatnosti, nautički turizam uključuje plovidbu i boravak turista na plovnim objektima i u lukama nautičkog turizma zbog odmora i rekreacije. Voda kao oblik prometa privlači turiste zbog boravka na čistom zraku, sporta, nudizma, rasonode i slično.

Prijevozna sredstva koja spadaju u nautički turizam su:

- jahte, jedrilice, skuteri i sportski čamci
- putnički brodovi (obalna linijska služba ili kružna putovanja)
- teretni brodovi
- posebna plovila za krstarenje, jedrenje, ribolov i ostale turističke rasonode na vodi (Dulčić, 2002).

Postoje različite nautičke turističke aktivnosti koje se zapravo ne razlikuju previše od onih na kopnu, samo što se ove aktivnosti zbivaju na vodi pa se smatraju posebnim oblikom rekreacije. Brojni su oblici nautičkog turizma, od boravka i plovidbe malim

plovilima, krstarenja morem ili kopnenim vodama, sportovi na vodi i ispod vode do biologije mora i podmorja te unutrašnjih voda. Vodene površine imaju rekreativna i estetska svojstva atraktivnosti. Različite aktivnosti u vodi i na vodi pozitivno utječu na čovjekovo raspoloženje i zdravlje, poboljšavajući njegovu cirkulaciju krvi, periferni živčani sustav i slično. Boravak turista na moru omogućava kupanje, bavljenje sportovima i rekreacijskim aktivnostima koje se pozitivno odražavaju na cjelokupno zdravstveno stanje čovjeka. Vode dijelimo na vode na kopnu i svjetska mora. Vode na kopnu mogu biti tekućice (rijeke i potoci), stajačice (bare i jezera) i podzemne vode.

Nautički turistički promet može biti:

- pomorski,
- jezerski i
- riječni.

Najprivlačniji prostori odmora, rekreacije i zabave su svjetska mora i priobalja zbog tipičnih prirodnih i društvenih uvjeta. Pomorski promet može biti slobodno brodarstvo, trajektne linije, izleti brodovima, krstarenja, iznajmljivanje plovila i plovidba osobnim plovilima. Jezera mogu biti povremena, periodična i stalna koja su najvažnija za turizam. Turiste privlači estetska svojstva jezera poput postanka, boje i izgleda. Pružaju obilje mogućnosti za razvoj sportskih i rekreativnih aktivnosti, od kupanja i ronjenja do jedrenja ili ribolova. Veliku važnost u nautičkom turističkom prometu imaju i plovne rijeke te rijeke koje su spojene s drugim rijekama ili morima. Neke rijeke imaju i vodopade, slapove, kaskade, brzace i ponore te se tu očituje veća turistička vrijednost. Turiste privlači mogućnost psihičkog odmora, ribolov, veslanje, rafting, splavarenje, estetski doživljaji i razgledavanja. Podzemne vode su termalni izvori i gejziri. Imaju veliku važnost u poboljšanju zdravlja i liječenju različitih bolesti. Čest slučaj je da su kupališta i plivališta okružena ljekovitim blatom. Pozitivne strane vodenog putničkog prometa su odmor, ležanje na suncu, morski zrak, pustolovina, ali postoje i negativne strane poput opasnosti, oluje, morskih bolesti, ali i visokih cijena (Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i sur., 2011).

3.5 Plovne jedinice

Plovilo je naprava namijenjena plovidbi. Razlikujemo pomorska, jezerska, riječna plovila te plovila za podmorsku plovidbu. U nautičkom turizmu se koriste gotovo svi tipovi plovila; čamci na vesla ili jedra, motorni čamci, gliseri, jedrilice, jedrenjaci, jahte, motorne jahte, katamarani, trimaran, putnički brodovi, teretno putnički brodovi, turistički brodovi, brod – hotel i slično (Dulčić, 2002:15). Turističko plovilo mora biti duže od tri metra. Nautički turizam uključuje i manja plovila poput kajaka i kanua, plovila za rafting te jedrilice namijenjene jedrenju na dasci, na valovima i skijanju na vodi. Turističke podmornice su plovila namijenjena boravku ispod vode kako bi turisti doživjeli podmorje, floru i faunu svijeta tišine. (Dulčić, 2002)

Plovila nautičkog turističkog prometa dijele se na ona za masovno krstarenje i jahte ili brodice. Putnički plovni objekti za višednevna turistička krstarenja su veliki putnički brodovi, motorni jedrenjaci te ploveći hoteli koji nemaju potrebu za posebnim turističkim lukama, barem ne na hrvatskom Jadranu. Jahte se razlikuju prema veličini. Brodice, vikend i športski čamci su najbrojnija skupina plovila. Neki su namijenjeni boravku na njima za nautički kamping, neki nisu, a sportski plovni objekti većinom služe natjecateljskoj svrsi sportovima na vodi. Pravilnik o kategorizaciji plovnih objekata nautičkog turizma izdvaja pet kategorija plovnih objekata:

- rekreacijski plovni objekti za zabavu i rekreaciju kao što su daske za jedrenje, jedrilice, čamci, pedaline i slično. Pokreće ih ljudska snaga ili vjetar.
- Natjecateljski plovni objekti su čamci poput jedrilica, kanua i kajaka koji služe za sport, obuku ili natjecanja. Uz ljudsku snagu i vjetar, može ih pokretati i motor.
- Jahte su namijenjene dužem boravku, a pogonjene su vjetrom ili motorom.
- Izletnički plovni objekti služe za dnevna krstarenja ili prijevoz turista.
- Plovni objekti za turistička kretanja namijenjeni su višednevnom boravku na krstarenjima i kružnim putovanjima (Dulčić, 2002).

Brod je plovni objekt duži od dvanaest metara, brodica manja od dvanaest metara, a pomoćna brodica, koja služi isključivo plovidbi između sidrišta i obližnje obale, kraća je od tri metra. U brodove ubrajamo teretne brodove i putničke. Putnički su jahte, ploveći hoteli i putnički brodovi. Brodice su motorne jahte, gliser, jahte za jedrenje, jedrilice i druge.

3.6 Uvjeti razvoja nautičkog turizma

Razni su uvjeti razvoja nautičkog turizma: prirodni, tržišni, ekonomski, normativni i ekološki. Prirodni resursi koji su vezani uz nautički turizam vezani su i uz vodu. To su riječni, jezerski ili morski resursi. More je najvažniji prirodni resurs nautičkog turizma, ali su važni i riječni tokovi, kanali i jezera jer nude atraktivnosti, rekreacijsko – nautičke, sportske i manifestacijske sadržaje. Turiste privlače zaljevi, šljunkovite plaže, kamenite i pjeskovite obale. Razvedenost i prirodne ljepote obale omogućuju krstarenja. Klima ima velik utjecaj na odabir turističke destinacije. O njoj ovise uvjeti plovidbe, boravak turista i njihove rekreacijske aktivnosti. Važni su i vjetrovi. Maestral prati lijepo vrijeme i počinje puhati u prijepodnevnim satima te je kao takav idealan za jedrenje, krstarenje i skijanje na dasci. Hrvatska obala Jadrana privlači velik broj turista svake godine zbog iznimnih prirodnih, klimatskih i kulturoloških obilježja.

Drugi uvjeti su oni tržišni. Prema Čavleku, tržište je mjesto na kojem se susreću subjekti ponude i potražnje, tj. trgovci koji žele svoju robu i usluge prodati kupcima. Tržište odlučuje što će se proizvoditi, kako i za koga. Odgovori na ova pitanja definiraju se u složenim odnosima ponude i potražnje. Ponuda nautičkih turističkih usluga predstavlja usluge koje potražuju kupci pa je potrebno sustavno pratiti promjene na nautičkom turističkom tržištu koje su ključne za strategiju razvoja nautičkog turizma. Nautička turistička potražnja je količina turističkih usluga i roba (dobara) koju su nautički turisti spremni kupiti da bi zadovoljili potrebe boravka na plovilu i održavanja plovnog objekta, uz određeni nivo cijena (Dulčić, 2002:56). Istraživanje potražnje uključuje istraživanje subjekata potražnje (nautičkih turista) te karakteristike i način korištenja plovila kao objekta nautičkog turizma. Razlikujemo tri temeljne skupine nautičke potražnje:

- nautički turisti koji plove jahtama i brodicama individualno ili u manjim grupama,
- nautički turisti koji plove velikim brodovima na krstarenju i
- nautički turisti koje zanimaju sportovi na vodi, more i podmorje (Dulčić, 2002).

Ponuda i potražnja su u uskoj vezi te konstituiraju turističko tržište. Predmet razmjene na turističkom tržištu predstavlja tržište roba i usluga kao što su usluge smještaja, prehrane, zabave, ali i suveniri. Na turističku potražnju utječe bezbroj čimbenika, od individualnih i društvenih do ekonomskih, državnih i ekoloških. Na turističku ponudu utječu sljedeći čimbenici: gospodarski subjekt, država, potražnja, gospodarstvo,

okolina i društvo. Sastavnice turističke ponude su atrakcije, ugostiteljstvo, prijevoz (infrastruktura), turističko posredništvo (agencije i turoperatori), organizacija (turistička zajednica) te trgovina (Čavlek, Bartoluci, Prebežac, Kesar i sur., 2011).

Razvoj nautičkog turizma promatra se u kontekstu ukupnog gospodarskog razvoja zemlje. Zemlje koje imaju razvijen nautički turizam su i industrijski razvijene. Francuska ima izuzetan rast i razvoj nautičkog plovnog parka dok Njemačka ima najveće i najstabilnije nautičko tržište.

Nautički turizam je složen pojam pa zahtjeva složeno reguliranje različitim zakonima koji se tiču javnih i privatnih interesa, međunarodnih konvencija, nacionalnih zakonodavstva i sigurnosti plovidbe. Takvi normativni uvjeti su:

- Pravni režim korištenja pomorskog javnog dobra ili obale i mora, te korištenje i zaštita ovih javnih površina u gospodarske svrhe, poglavito u razvoj nautičkog turizma, zatim
- Pravni uvjeti poslovanja luka nautičkog turizma koje nautičke turističke usluge realiziraju koristeći se javnim pomorskim dobrom,
- Korisnici nautičkih turističkih usluga su plovila i putnici, pa je stoga nužno definirati zakonski okvir u kojem se obavlja promet. To pretpostavlja zakonsko određenje kada i kako se plovilo, domaće i inozemno, može uključiti u pomorski promet kao i putnici koji koriste plovilo.
- Posebno za područje normativnog uređenja bitno za razvoj nautičkog turizma je sigurnost prometa. Sigurnosti plovidbe ima karakter javne usluge, što zahtjeva formiranje složene mreže institucija koje te usluge vrše, te financiranja, kontrole i recepcije tih usluga (Dulčić, 2002:108).

Kako nautički turizam ostavlja brojne pozitivne učinke, tako se javljaju i oni negativni, prvenstveno negativni učinci koji djeluju na prirodu i okoliš. Budući da su more i obala najviše okupirani, to donosi onečišćavanje raznim otpadom i nečistoćama. Uništava se vodeno bogatstvo i devastira biološka raznolikost mora, rijeka i jezera. Zbog navedenih razloga se u posljednje vrijeme javlja koncept održivog razvoja. Glavno načelo takvog razvoja je da gospodarski razvoj istovremeno poštuje zahtjeve i načela zaštite okoliša prilikom privređivanja. Nautički turizam zahtijeva poštivanje načela poput izbjegavanja onečišćenja prostora, očuvanje dobra, arhitektonska rješenja koja ne narušavaju prirodni okoliš, adekvatno zbrinjavanje otpada i dr.

3.7 Luke nautičkog turizma

Luke su *prirodno ili umjetno zaštićen morski, riječni, kanalski ili jezerski bazen, gdje brodovi nalaze zaklon od valova, struja, morskih mijena i leda: zaštitu od djelovanja neprijateljskih napadaja: gdje mogu krcati gorivo, vodu i hranu; izvršiti popravke na brodskom trupu, strojevima i uređajima ili izvršiti čišćenje svih dijelova; gdje mogu sigurno i brzo iskrcati, ukrcati ili prekrcati teret i putnike i gdje se mogu odmoriti posade* (Dulčić, 2002:169). Luke su važna središta prometa, trgovine i industrije. Luke za nautički turizam su namijenjene turističkim funkcijama. Gotovo sva turistička mjesta na vodi imaju barem nekoliko vezova za prihvata turističkih plovila. Luke koje su specijalizirane za pojedine oblike nautičkog turizma imaju suvremeno opremljene objekte, uređaje, smještaj i ostalo. Predstavljaju veće ili manje pomorske prostore i tehnička središta na obali, kopnu i moru. Obuhvaćaju:

- *turističke luke različitog tipa, namjene i veličine,*
- *vezove uz obalu, sidrišta, privremena skloništa,*
- *zimovališta, skladišta, radionice za plovne objekte – flotu,*
- *brodogradilišta (brodomarine), servisne radionice, parkirališta, istezališta, dizalice*
- *trgovinsko – opskrbnu infrastrukturu i sadržaje u lukama namijenjeni nautičkom turizmu (prometne kapacitete, objekte za dokolicu, šport i razonodu, stanice za opskrbu, razni prateći objekti i dr.)* (Dulčić, 2002:86).

Razlikujemo marine za zimovanja i popravke; luke, lučice ili marine; male turističke luke ili lučice te mješoviti tip turističke luke. Infrastruktura nautičke turističke ponude najčešće uključuje održavanje i zaštitu plovila, vez, servisiranje broda i motora, čuvanje broda. Uz to, nautičkim turistima nude se i različite usluge: ugostiteljske, trgovačke, administrativne i ostale poput sportskih i kulturnih.

Najopćenitija podjela luka je na primarne, sekundarne i ostale nautičko – turističke luke. Marine spadaju u primarne nautičko- turističke luke i najsloženije su jer nude visok standard nautičkih turističkih usluga. Marina najčešće ima trgovinu, hotel, parkiralište, bazen za vezove, sanitarne čvorove i dr. U akvatoriju su fiksni ili plutajući gatovi na kojima su priključci na struju, vodu i telefon. Dodatni sadržaji koje može nuditi su kasina, golf igrališta, luksuzni apartmani, sportski sadržaji i slično. Budući da su marine različitih specifičnih funkcija, sadržaja i usluga razlikujemo klupske,

komercijalne, marine turističko – servisnog obilježja, rekreacijsko – sportskog tipa te marine rezidencijalno – ladanjskog sadržaja. Luke i lučice su znatno manjih mogućnosti u odnosu na marine. Yaht klubovi i klubovi športova na vodi su većinom smješteni u prirodno zaštićenim uvalama. U nautičko – turističke luke ubrajamo i sidrišta, pristaništa, uvale (Dulčić, 2002).

Luke posebnih namjena su vojne, industrijske, sportske, ribarske, luke nautičkog turizma i luke tijela unutarnjih poslova. Luke nautičkog turizma dijele se na sidrišta, privezišta, turističke luke, suhe marine i marine. Sidrište je *dio vodenog prostora opremljen plutačama za privez plovila u uvali zaštićenoj od nevremena. Privezište je dio vodenog prostora i dio obale uređen za pristajanje plovila i opremljen priveznim sustavom. Suha marina je dio obale odnosno kopna posebno ograđen i uređen za pružanje usluga ostave i čuvanja plovnih objekata, te pružanje usluga transporta plovnog objekta u vodeni prostor ili iz vodenog prostora. Marina je dio vodenog prostora i obale posebno izgrađene i uređene za pružanje usluga veza i čuvanja plovnih objekata, te smještaj turista - nautičara u plovnim objektima, odnosno u smještajnim objektima marine* (Dulčić, 2002:174).

Prema statističkim podacima za 2006. godinu, od Savudrije do Rta Oštro raspoređeno je 95 luka nautičkoga turizma (56 marina i suhih marina) (Luković, 2007).

3.7.1 Marine

Marina je dominantan tip turističke luke u svijetu. U Hrvatskoj su se počele izgrađivati sredinom sedamdesetih godina. Od 1980. godine izgrađena je čak 21 nova marina s oko 6 000 vezova u moru i oko 2 000 vezova na kopnu. Prema tehničkim karakteristikama te kvantiteti i kvaliteti sadržaja koje pružaju, marine se kao i ostali turistički objekti razvrstavaju u sljedeće kategorije:

- I. kategorija koja označava marinu najvišeg standarda,
- II. kategorija koja označava marinu srednjeg standarda i
- III. kategorija koja označava marinu najnižeg standarda (Bartoluci, Čavlek, 2007).

Kategorija marine određuje se propisanim općim i posebnim minimalnim uvjetima i uvjetima za kategoriju marina. Opći minimalni uvjeti su: ispravnost i funkcionalnost uređaja i opreme, usluge koje se pružaju, opskrba električnom energijom te higijenski ispravnom vodom, prostorije za osobnu higijenu, uređaji i oprema za zaštitu okoliša, zaposlenici i prostorije za osobnu higijenu zaposlenika te protupožarna zaštita. Marine III. kategorije trebaju imati priključak na električnu energiju od 220 V na svakih 20 vezova, marine II. kategorije na svakih 10 vezova, a marine I. kategorije na svaka 3 veza. Također, marine III. kategorije trebaju imati ugostiteljski objekt najmanje s uslugama brze prehrane i usluživanjem pića i napitaka u krugu ili u neposrednoj blizini marine. Marine II. kategorije trebaju imati restoran i caffe-bar u krugu marine ili u neposrednoj blizini dok marine I. kategorije trebaju imati hotel s najmanje 2 zvjezdice u marini ili najdalje 500 m od marine (Bartoluci, Čavlek, 2007).

Marine raspolažu glavninom nautičke ponude i čine osnovu nautičke turističke ponude neke države. Pružaju oko 15 tisuća stalnih vezova u moru i oko 5 tisuća smještajnih jedinica na kopnu. Najveći broj vezova u hrvatskim lukama nautičkog turizma imaju Istarska i Zadarska županija. Prema kategorizaciji iz 2005. godine bilo je 50 marina od kojih je samo 6 bilo I. kategorije, 25 II. kategorije, 12 III. kategorije i 7 suhih marina. Od 2003. godine provodi se akcija ocjenjivanja ponude marina u okviru akcije Hrvatske gospodarske komore pod nazivom Turistički cvijet-Kvaliteta za Hrvatsku. Iste godine su rezultati pokazali dobru infrastrukturnu i tehničku opremljenost marina, ali je ipak visok broj marina, čak 16% imao izrazito loše ocijenjenu kvalitetu ugostiteljske ponude. Marine u Hrvatskoj još uvijek ne pružaju potrebnu razinu strukture i kvalitetne ponude koju nautičari očekuju (Čorak, Mikačić, 2006).

Svaka plaža ili luka nautičkog turizma ima pravo istaknuti *Plavu zastavu* kao znak visokog ekološkog standarda. Postoje kriteriji za stjecanje Plave zastave, a najvažniji je neprekidna briga za okoliš i gospodarenje u skladu s temeljnim ekološkim načelima. Može se postaviti na plažama ili u marinama, a predstavlja međunarodni ekološki program zaštite okoliša, mora i priobalja. Glavni cilj je održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom. Plava zastava ističe vrhunsku turističku reklamu visoke kakvoće usluge, čistoće mora i obale te opremljenosti i uređenosti plaža. Predlaže ju Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš koju je 1981. godine utemeljilo Vijeće Europe. Plava zastava dodjeljuje se samo za jednu sezonu na osnovu ispunjenih kriterija. Neki od tih kriterija su:

- Pravilnik o ponašanju postavljen u marini,
- osmišljena strategija i plan za okoliš u marini, od potrošnje vode i energije do otpada, pitanja zdravlja i sigurnosti te uporabe ekološki prihvatljivih proizvoda gdje je to moguće,
- pravilno označeni i odvojeni spremnici za opasni otpad, a otpadom treba rukovati za to ovlaštena osoba i zbrinjavati ga na mjestima koja imaju dozvolu za pohranjivanje opasnog otpada, čisti i dobro označeni sanitarni čvorovi, adekvatan broj kanti za smeće,
- pravilno održavanje građevina i opreme u marini u skladu s nacionalnim propisima, nema parkiranja i vožnje unutar marine, osim u za to posebno predviđenim područjima,
- prikladna i dobro označena oprema za spašavanje, prvu pomoć i gašenje vatre koju je odobrila državna vlast,
- plan za nuždu u slučaju zagađenja, požara ili druge nesreće,
- postavljene sigurnosne mjere opreza,
- vizualno čista voda i marina i dr.

2017. godine u Hrvatskoj su *Plavom zastavom* nagrađene sljedeće marine u Istri:

- Plava laguna d.d. Poreč – marina Parentium.
- Tehnomont- marina Veruda d.o.o Pula i
- ACI CROATIA INTERNATIONAL CLUB d.d. – marina Umag, Opatija.

3.7.2 Adriatic Croatia International Club

ACI ili punim nazivom Adriatic Croatia International Club je lanac marina na hrvatskom Jadranu s visokokvalitetnom i standardiziranom ponudom. U svom sastavu ima 21 marinu koje nude siguran vez i potrebne servisne usluge. ACI je nositelj plave zastave za sigurnost i čistoću mora. Ovo dioničko društvo utemeljeno je 1983. godine s prvotnim nazivom Adriatic Club Yugoslavia Brijuni. Poslovanje ACI ograničeno je na užu djelatnost usluga u nautičkom turizmu kao što je najam veza i uz pokoju komplementarnu uslugu. Djelatnosti ugostiteljstva, trgovine, chartera i škole jedrenja povjerene su drugim pravnim i fizičkim osobama ugovorom o zakupu. 1987. godine ACI osniva svoj jedriličarski klub Yacht Club Croatia (YCC). Glavno sjedište je u Opatiji.

Djelatnosti i usluge ACI su iznajmljivanje plovila, trgovina na malo, gradnja i popravak čamaca za razonodu i sport, održavanje i popravak motornih vozila, hoteli i moteli, restorani i barovi, oceanski i morski ribolov, trgovina motornim gorivima i mazivima, mjenjačnice, organiziranje i vođenje sigurnosti plovidbe na moru, iznajmljivanje kopnenih prijevoznih sredstava, tehničko savjetovanje itd. ACI je postao prepoznatljiv brend Jadrana i Mediterana kao sinonim za sigurnost, kvalitetu i ugodno okruženje. Kontinuirano se radi na poboljšanju usluga i kreiranju novih prema potrebama tržišta. Strategija razvoja podrazumijeva prilagodbu postojećih kapaciteta marina uvjetima prihvata mega jahti koje su rastući trend Jadrana. Ciljevi razvoja ACI su:

- uspostava sustava upravljanja kvalitetom,
- trajno udovoljavanje potrebama klijenata, zaposlenika i menadžmenta,
- odgovornost prema široj društvenoj zajednici, zaposlenicima i okolišu,
- stalno napredovanje i obrazovanje zaposlenika,
- razvoj ljudskog potencijala,
- modernizacija,
- unapređenje i razvoj sustava upravljanja i brojni drugi.

Marina Veruda smještena je u južnom dijelu Pule i proteže na 1 500 m dužine. Predstavlja siguran zaklon od svih vjetrova, a otvorena je cijelu godinu. Marina Veruda ima 17 molova sa priključcima na struju i vodu te 630 vezova za plovila do 40 m i još 250 vezova na kopnu. Uređena i opremljena infrastruktura uključuje 300 parkirnih mjesta. Vezovi su pod video nadzorom, a zimi se vrata na molovima zaključavaju radi veće sigurnosti. Navedena marina ima vlastiti servis za održavanje i popravak plovila i od 2005. godine spada u marine I. kategorije.

3.8 Čarter usluge

Čarter je usluga u nautičkom turizmu koju predstavlja iznajmljivanje plovnih objekata sa ili bez posade te se pružaju usluge smještaja.

Nautički turistički čarter predstavljaju plovila namijenjena iznajmljivanju nautičkim turistima. Iznajmljivanje plovila je sve značajniji element nautičke turističke potražnje i nautički proizvod. Plovila se mogu iznajmiti sa ili bez skipera te se također mogu iznajmiti grupe plovila koje mogu kružiti od luke do luke koje su pod zapovjedništvom profesionalnog kapetana. Iznajmljivanje plovila podrazumijeva davanje na korištenje plovila potrošaču u svrhu razonode bez usluge smještaja, a pružanje usluge smještaja je davanje plovila na korištenje na vremenski period tijekom kojeg putnici noće na plovilu. Najbrojniji čarteri su u Grčkoj dok je u Hrvatskoj već nekoliko desetljeća aktivna ovakva vrsta turističke ponude.

Načini i uvjeti obavljanja čarter djelatnosti su definirani Pravilnikom o uvjetima za obavljanje djelatnosti iznajmljivanja plovila sa ili bez posade i pružanje usluge smještaja gostiju na plovilu (Nar. Nov., br. 99/13). Prema navedenom pravilniku, čarter djelatnost je iznajmljivanje ili pružanje usluge smještaja na plovilu u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske sukladno posebnom propisu kojim je regulirano pružanje usluga u nautičkom turizmu. Iznajmljivanje plovila je davanje na korištenje plovila krajnjem korisniku u svrhu razonode, sa ili bez posade, bez usluge smještaja gostiju i uz odgovarajuću unaprijed utvrđenu naknadu. Ovim se pravilnikom propisuju uvjeti i način obavljanja djelatnosti iznajmljivanja jahti ili brodica sa ili bez posade uključujući i pružanje usluge smještaja gostiju na jahti ili brodici u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske. Čarter djelatnost se može obavljati plovilom hrvatske državne pripadnosti, plovilom državne pripadnosti države članice EGP ili plovilom državne pripadnosti treće države za koje je izdano odobrenje za prijevoz. Plovila u čarter djelatnosti moraju biti registrirana, tehnički podobna te moraju posjedovati najmanji broj članova posade odgovarajuće stručne osposobljenosti, druge isprave prema propisima i policu osiguranja od odgovornosti za štete na području unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske. Plovila namijenjena pružanju usluga smještaja moraju biti opremljena za višednevni smještaj i boravak.

Čarter kompanija je dužna podnijeti pisani zahtjev za dodjelu korisničkog prava rada Ministarstvu prije početka davanja na korištenje plovila. Uz to, čarter kompanija treba raspolagati opremom za elektroničku prijavu popisa posade i putnika, prijaviti popis posade i putnika prije svake plovidbe u centralnu bazu Ministarstva, imati prostor za prihvat gostiju, obaviti primopredaju plovila sa zapovjednikom plovila i naplatiti naknadu za boravišnu pristojbu.

Primjer jednog čartera u Istarskoj županiji je Vala čarter. Smješten je u ACI Marina Pula, a osnovan je 1999. godine kao maleni obiteljski posao s nekoliko jahti. Potrošačima pruža visoku kvalitetu usluge. Danas imaju flotu novih, ali i starijih brodova sa pristupačnim cijenama kojima ostvaruju prihode najčešće od stalnih gostiju. Cijene ovise o veličini plovila i vremenskom periodu iznajmljivanja. Prema katalogu Vala čartera, tjedni najam plovila dužine oko 17 metara sa 12 vezova u razdoblju od 01.01.-21.04.2018. iznositi će 4.200 eura dok će u razdoblju od 14.07.-18.08.2018. cijena najma biti 8.900 eura. Manja plovila dužine od 10-12 metara biti će cjenovno niža za isto vremensko razdoblje. Tjedni najam takvog plovila od 01.01.-21.04.2018. je od 1.200-1.800 eura, a od 14.07.-18.08.2018. od 2.500-3.000 eura. Ovaj čarter nudi skipere za 120-150 eura dnevno, boravak ljubimaca na plovilu za 200 eura prilikom rezervacije, dodatno ronjenje za 50 eura i slično. Popust se dobiva za boravak duži od jednog tjedna. Za dva tjedna moguće je ostvariti 5, a za tri tjedna i do 10% popusta. Čarter Vala omogućuje i najam glisera. Cijena dnevnog najma glisera ovisi o vrsti i iznosi od 250-500 eura te zahtijeva valjanu vozačku dozvolu B ili C kategorije. Prednost ovog čartera je smještaj što znači blizinu benzinske postaje, arene, trgovina i zračne luke. ACI marina Pula je savršena početna točka za brojna krstarenja atraktivnim destinacijama sjevernog dijela Jadrana. Usluge koje pruža ovaj čarter su:

- smještaj sa ili bez skipera,
- dnevni čarter,
- brze intervencije i pomoć na moru,
- tečaj jedrenja,
- usluga održavanja brodova i jahti i dr.

3.8.1 Vrste čartera

Postoji nekoliko vrsta čartera. Razlikujemo dnevni, lokalni, tjedni te međunarodni čarter. Dnevni čarter služi kao dopuna hotelskom smještaju. Lokalni čarteri imaju svoju luku sa privezom za starije motorne brodove. Motorni brodovi do petnaest metara i jedrilice smještaju se u tjednim čarterima, a za luksuznija i novija plovila najčešće se rabe međunarodni čarteri.

Kategorizacija plovila za obavljanje čarter djelatnosti propisana je *Pravilnikom o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkom turizma* (Nar. nov., br. 69/08 i 83/09). Prema tome razlikujemo sljedeće plovne objekte:

- plovni objekt za izlete,
- plovni objekt za krstarenje,
- plovni objekt za iznajmljivanje bez usluge smještaja i
- plovni objekt za iznajmljivanje s uslugom smještaja.

Plovni objekt za iznajmljivanje s uslugom smještaja predstavlja iznajmljivanje plovnog objekta za osobne potrebe turista radi odmora, rekreacije i krstarenja u trajanju preko 24 sata i opremljen je za višednevni boravak turista. Turistu se mora omogućiti smještaj, ali se ne može vršiti priprema hrane.

Pravilnik o uvjetima za pružanje usluge čartera ističe da se djelatnost čartera može obavljati plovilom hrvatske državne pripadnosti, plovilom koje ima zastavu jedne od država članica Europske unije i plovilom koje ima zastavu treće zemlje koja ima odobrenje. Svako plovilo koje obavlja djelatnost čartera mora ispunjavati ove uvjete: opremljeno minimalnom opremom, propisan period tehničkog nadzora, najmanji broj članova posade za sigurnu plovidbu, valjane isprave i propise te policu osiguranja od odgovornosti za štete trećim osobama koja pokriva i štetne događaje na području unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske.

Prema Lukoviću postoje sljedeći tipovi čartera:

- dnevni (predstavlja dopunu hotelskom smještaju),
- lokalni (plovila koja imaju svoju luku sa privezom),
- tjedni (najzastupljeniji s jedrilicama ili motornim brodovima dužine od 7 do 15 metara) i međunarodni (luksuznija i novija plovila).

3.9 Krstarenja

Krstarenje sadrži odlike selektivnih oblika turizma jer razlikujemo tematska, istraživačka i edukativna krstarenja. Kružna putovanja ili krstarenja su za turiste koji znaju malo ili ništa o upravljanju plovilom. Oni krstare morima, jezerima i rijekama brodovima različitih veličina i u različitom vremenskom trajanju. Na istom plovilu turistima se pružaju različite usluge, od onih ugostiteljskih do zabavnih i kulturnih usluga. Postoje luke koje su posebno opremljene za ukrcaj i iskrcaj putnika na krstarenju. Posebnost krstarenju daje voda, osobito more i plovilo. Razvoj pomorskog krstarenja kao specifičnog oblika turističke ponude započeo je sredinom 19. stoljeća. Ona spadaju u nautički turizam jer se temelje na plovilu i plovidbi i predstavljaju jedrenje za zabavu i razonodu, najčešće morem. To je *organiziran prijevoz ljudi posebnom vrstom broda prema unaprijed određenom redu plovidbe koji je vremenski i prostorno prilagođen aktivnostima: odmoru, razonodi, zdravstvenim uslugama, obrazovanju, istraživanjima, stručnim skupovima* (Peručić, 2013:2). Brodovi za krstarenja nisu sredstvo za prijevoz putnika već isključivo služe odmoru na brodu. Ploveća su ljetovališta gdje turisti mogu pronaći gotovo sve sadržaje kao i na kopnu. U cijenu putovanja uključen je smještaj u luksuznim sobama, kvalitetna usluga, gastronomija i slično.

Za krstarenja se često koriste manji i stariji jedrenjaci. Takva krstarenja iziskuju bliži kontakt s prirodom i običajima. Hrvatska zbog svoje razvedene obale, mirnog mora i prirodnog okruženja ima velike potencijale za razvoj krstarenja starim motornim jedinicama. Najbolji način upoznavanja i doživljavanja hrvatskih otoka i obale mogu pružiti tematska i avanturistička krstarenja starim motornim jedrenjacima po hrvatskim otocima. Za ovakva se krstarenja koriste brodovi malog kapaciteta (uglavnom do 40 putnika) pa je moguće segmentirati tržište i prilagoditi ga potrebama i željama ciljnih grupa potrošača. *Najbolje je ciljati na potrošače koji imaju zajednička obilježja jer mala skupina turista provodi zajedno najčešće 7-14 dana na krstarenju* (Bartoluci, Čavlek, 2007:230). Razlikujemo krstarenja s obrazovnim programima, krstarenja jedrenjacima, krstarenja uz obalu, krstarenja na rijekama, mini krstarenja i ekspedicije kao najčešći oblik krstarenja. Krstarenja u Hrvatskoj svode se na plivanje, odmor na suncu i posjete slikovitim uvalama.

U prošlosti, glavna karakteristika broda je bila brzina, ali su brodovi zato bili neudobni jer je zbog većeg broja dimnjaka nedostajalo prostora. Kasnije je naglasak stavljen na uređenost zajedničkih prostorija i udobnost za putnike. Najpoznatiji putnički brod u povijesti brodarstva bio je Titanik koji je doživio brodolom na svom prvom putovanju. Zaplovio je sa 2.228 putnika i posade, a samo ih je 705 preživjelo brodolom u noći 15. travnja 1912. godine. Od tada su se izmijenili zakonski propisi o sigurnosti putnika: broj čamaca i smjer kretanja brodova preko Atlanskog oceana. Tržište pomorskih krstarenja se mijenja šezdesetih godina prošloga stoljeća pojavom zračnog prometa te potražnja za pomorskim prijevozom pada. Razvoj zračnog prometa bio je početak razvoja krstarenja kao specifičnog oblika turističke ponude. Prestali su imati dvostruku namjenu, krstarenje i prijevoz putnika. *Broj putnika na krstarenjima u razdoblju 1970. – 1980. godine porastao je za 190%; s 500.000 putnika, koliko ih je bilo 1970. godine, na 1,4 milijuna putnika u 1980. godini* (Peručić, 2013:15).

Najpoznatija udruga je CLIA (Cruise Lines International Association). U svom sastavu ima 26 cruising – kompanija i preko 16.000 putničkih agencija. Nešto manja udruga je FCCA (Florida Caribbean Cruise Association) sa 14 članica. Na Mediteranu je najpoznatija udruga MedCruise osnovana 1996. godine u Rimu. Danas broji 69 članova od kojih su najvažnije Barcelona, Venecija i Genova.

Osnovni proizvod koji nude krstarenja je iskustvo odmorišno – zabavnog karaktera. Očekivani proizvod su kvaliteta, usluge i gastronomska ponuda, ambijent, zabavni sadržaj, udoban smještaj i mogućnost posjeta više destinacija. U proširene proizvode uključujemo boravak u destinaciji prije i nakon krstarenja, transferi do luke, izbor sportskih aktivnosti, restorani i barovi, igraonice za djecu, predavanja, kockarnice, wellness, knjižnice, projekcije filmova i brojni drugi dodatni zabavni sadržaji (Peručić, 2013).

3.9.1 Vrste krstarenja

Potražnja pomorskih kružnih putovanja potiče razvoj ponude. Prekoocenska krstarenja preko Atlanskog oceana redovno organizira kompanija Cunard, u trajanju od 6-7 dana. Bazine luke su Southampton i New York. Ostala prekooceanska krstarenja se većinom realiziraju na kraju sezone kada se brod seli s jedne regije u drugu u kojoj sezona tek počinje. Tematska krstarenja imaju različite sadržaje kao npr. klasična glazba, ples, umjetnost, gastronomija i drugo. Postoje i obrazovna i pustolovna krstarenja koja omogućuju učenje i istraživanje na specijaliziranim brodovima. Najčešća područja su Arktik, Antarktik i Grenland. *Krstarenja oko svijeta traju po nekoliko mjeseci. Vodeće cruising – kompanije koje organiziraju krstarenja oko svijeta su Cunard, P&O, Phoenix Reisen, Holland America Line, Silversea Cruises i Hapag – Lloyd* (Peručić, 2013). Krstarenja rijekama su rjeđa, ali ipak postoje. To je plovidba jezerima, riječnim kanalima. Vrlo su slična onima na moru osim što su brodovi namijenjeni krstarenju na rijekama manji zbog ograničene dubine riječnih tokova. Najčešće lokacije su Dunav, Rajna, Volga, Amazona i Mississippi. Novost je ponuda krstarenja gdje brod ne plovi noću već ostaje u luci, a putnici uživaju u noćnom životu grada te se mogu ukrcati na brod u bilo kojoj luci u kojoj brod pristane.

Hrvatski otoci i obala su beskonačan izvor tema za organiziranje tematskih krstarenja. Moguće je razvijati krstarenja vezana za određenu temu, a neki od takvih programa su Biseri Jadrana (posjet Zadru, Šibeniku, Trogiru, Primoštenu, Splitu i Dubrovniku), Hrvatska vina (posjeti vinskim podrumima), Nacionalni parkovi i parkovi prirode, hrvatski gradovi kulture pod zaštitom UNESCO-a, grčke kolonije na Jadranu i brojne druge. Avanturistička krstarenja mogu sadržavati aktivnosti traženja blaga, sportova na moru, test preživljavanja, jedrenje i slično. Hrvatska ima prednost tematskih i avanturističkih krstarenja zbog ekološki sačuvanog i slikovitog prirodnog okruženja (Bartoluci, Čavlek, 2007).

3.9.2 Vrste brodova za krstarenja

Putnici imaju različite kriterije pri odabiru: zabavu, odmor, istraživanje i slično. Prosjek putnika na krstarenju je 48 godina te putovanje planiraju četiri do šest mjeseci unaprijed putem putničke agencije. Na krstarenje odlaze u društvu supružnika i krstare šest do osam dana. Veličinu broda određuje broj brodskih postelja i bruto – tonaža broda. Prema veličini, brodove za krstarenja dijelimo na:

- *veoma male brodove – manje od 10.000 GT; manje od 200 putnika*
- *male brodove – od 10.000 do 19.999 GT; 200 – 500 putnika;*
- *srednje brodove – od 20.000 – 49.999 GT; 500 – 1.200 putnika;*
- *velike brodove – od 50.000 – 69.999 GT; 1.200 – 2.000 putnika;*
- *megabrodove – 70.000 i više GT; više od 2.000 putnika (Peručić, 2013:37).*

Grade se veći brodovi iz ekonomskih razloga jer brod s više putnika znači niže troškove prijevoza po putniku. Kompanije ne gube u lošijim sezonskim mjesecima jer se brod premješta u područja u kojima traje sezona krstarenja. Brodovi za krstarenje kategoriziraju se brojem zvjezdica. Ocjenjuje se kvaliteta broda, smještaja, gastronomska ponuda, usluge, zabavni sadržaji i doživljaj. Prema podacima iz 2011. godine, najviše cruisera plove pod zastavama Bahama, Paname i Bermuda. Najbogatija ponuda je na Karibima, a nakon njih je najposjećenija Europa (Peručić, 2013).

Od 80-ih se grade veći brodovi koji imaju kapacitet oko 2.000 putnika. Devedesetih se grade još veći koji primaju do 3.000 putnika i 1.000 članova posade. Najveći brodovi na svijetu su *Oasis of the Seas* i *Allure of the Seas*. Veličine su od 220.000 bruto – tona i kapaciteta 5.400 putnika. To su više mali gradovi nego ploveći hoteli. Imaju sadržaje po tematskim zonama: Centralni park, šetalište, kraljevsko šetalište, zona bazena i sporta, spa i fitness centar, zona zabave, zona za mlade. Brodovi *Oasis of the Seas* i *Allure of the Seas* prikazani su na slici 1.

Slika 1. *Oasis of the Seas* i *Allure of the Seas* – Izvor:
<https://www.royalcaribbeanblog.com/>, 11.6.2017.

4. Nautički turizam u Republici Hrvatskoj

Razvoj nautičkog turizma u Hrvatskoj tekao je sporije nego u svijetu. Tek se početkom 80-ih godina 20. stoljeća razvijaju današnje marine i udruge nautičara. Razvoj ove vrste turizma na Jadranu prošao je kroz nekoliko razvojnih faza. U prvoj se fazi ističu razvojne inicijative na manjem broju lokacija. Drugu fazu karakterizira izgradnja lanaca ACI marina i ostalih turističkih luka. Tek nakon 1993. godine dolazi do privatizacije marina koja oblikuje i razvojne interese novih vlasnika.

U ukupnom turističkom prometu Hrvatske nautički turizam čini tek 7% od ukupnih dolazaka. Još se u potpunosti nije afirmirao, ali je u stalnom porastu. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, kretanje turističkog prometa u Hrvatskoj u razdoblju 1996. do 2005. godine pokazuje da je broj nautičara na našoj obali sve veći. Tako je 1995. godine Hrvatsku posjetilo 404 nautičara sa noćenjem, dok je do 2005. godine broj porastao na 1.139. Taj se broj ipak odnosi na sve nautičare koji su registrirani u lukama nautičkog turizma, pa je svaki nautičar registriran u svakoj luci koju je posjetio. Isto tako, broj nautičara nije pouzdan jer se pojedini turisti nautičari ne prijavljuju u marinu za noćenje već spavaju u svojim plovilima.

Istraživanja Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske provode se na godišnjoj razini, a podaci su dobiveni iz redovitih istraživanja. Istraživanjem iz 2016. godine obuhvaćeno je 139 luka nautičkog turizma, od toga 71 marina i 68 ostalih luka nautičkog turizma. Do 31. prosinca 2016. godine u lukama nautičkog turizma na stalnom vezu bilo je 13.422 plovila. Od ukupnog broja, vezom u moru koristilo se 87,6%, a vezom na kopnu 12,4 % plovila. Polovica navedenih plovila bile su jahte na jedra. Najviše plovila nosilo je hrvatsku zastavu (42,9%), zatim zastavu Austrije, Njemačke, Italije, Slovenije i Ujedinjenog Kraljevstva. Prema duljini plovila najviše je bilo plovila dugih od 12 do 15 metara. Istraživanje je pokazalo da je najviše stalnih vezova ostvareno u prosincu, dok je vezova u tranzitu najviše bilo u kolovozu.

Istarska županija ima ukupno 13 luka nautičkog turizma, od čega tri marine I. kategorije, tri marine II. kategorije, dvije marine III. kategorije, jedno privezište i četiri marine kategorizirane i označene sidrima. Ukupna površina istarskog akvatorija iznosi 619.470 m² sa 3.512 vezova i 752 mjesta za smještaj plovila na kopnu. U 2016. godini bilo je 2.770 plovila za koja je korišten vez u moru.

Ukupan prihod luka nautičkog turizma u 2016. godini iznosio je 769 milijuna kuna. Od navedenog prihoda, 539 milijuna postignuto je iznajmljivanjem vezova, 422 milijuna stalnim vezom, 116 tranzitnim vezom, 60 od servisnih usluga te 169 milijuna kuna od ostalih prihoda. Istarska županija je sudjelovala sa 111 milijuna kuna prihoda.

Glavnina nautičara dolazi iz zemalja Zapadne Europe, najviše Nijemci, Austrijanci i Talijani. Domaći i slovenski nautičari ostvaruju između 9% i 12% nautičkog turističkog prometa. Posljednjih se godina bilježi najdinamičniji porast broja nautičara iz zemalja Srednje Europe, i to najviše iz Češke, zatim Slovačke, Mađarske i Poljske. Najviše plovila nosi hrvatsku zastavu, a slijede ju talijanska, njemačka i austrijska zastava. U Hrvatskom nautičkom turizmu najzastupljenija plovila su plovila na jedra dužine od 10 do 15 metara. Veći je broj nautičara na privatnim plovilima nego na unajmljenim, tzv. čarterima. Tijekom ljetnih mjeseci nautičari najčešće plove od luke do luke, a manji broj odlazi na dnevne izlazi iz matične luke. Najveći broj noćenja ostvaruje se u marinama, manje na sidru izvan marina i lučica, a najmanje u mjesnim lučicama. Jedna od bitnih i trajnih karakteristika je sezonalost jer se period koncentracije prometa u nautičkom turizmu javlja najviše tijekom ljetne sezone. Nautičari koji posjećuju hrvatsku obalu su najčešće srednje dobi (44 godine), a čarter koriste nešto mlađi od nautičara na vlastitom plovilu. Vrlo su vjerna klijentela pa je velik udio stalnih gostiju. Glavni motiv dolaska nautičara na Jadran su odmor i relaksacija, upoznavanje prirodnih ljepota, pogodnost za plovidbu te nova iskustva i doživljaji (Mikačić i sur., 2006).

4.1 Zakonski okvir nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj

Luković (2007) ističe da je nautički turizam reguliran s dva osnovna zakona na kojima se bazira njegov razvoj i djelovanje, a to su: Zakon o turističkoj djelatnosti i Pomorski zakonik.

Ostali zakoni koji uređuju nautičko turističku djelatnost su:

- Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama,
- Zakon o koncesijama,
- Zakon o plovidbi i lukama unutarnjim vodama,
- Zakon o lučkim kapetanijama i
- Zakon o hrvatskom registru brodova.

Uz navedene zakone, postoje i važni pravilnici, uredbe, odluke i naredbe koje se zakonskom snagom tiču nautičkog turizma. Od važniji pravilnika ističu se:

- Pravilnik o zvanjima i uvjetima za stjecanje zvanja članova posade trgovačkih brodova unutarnje plovidbe Republike Hrvatske,
- Pravilnik o uvjetima koje mora zadovoljavati plovni objekt, te fizička ili pravna osoba koja obavlja djelatnost iznajmljivanja plovila,
- Pravilnik o brodicama i jahtama,
- Pravilnik o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkog turizma i
- Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji luka nautičkog turizma.

Uredbe, odluke i naredbe važne za nautički turizam su:

- Uredba o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih športu i rasonodi u unutarnjim vodama u teritorijalnom moru Republike Hrvatske,
- Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora,
- Odluka o koncesiji pomorskog dobra u svrhu gospodarskog korištenja luke posebne namjene i
- Naredba o visini naknade za privremeno obavljanje djelatnosti iznajmljivanja jahti i brodica.

Svi se zakoni, pravilnici, uredbe, odluke i naredbe donose pojedinačno i objavljuju u Narodnim novinama. Razvoj nautičkog turizma iziskuje kompleksno reguliranje. Svi imaju pravo na korištenje pomorskog dobra uz uvjet da poštuju njegovu prirodu uz navedene propise.

4.1.1 Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda

Zakon o plovidbi i lukama unutarnjim vodama objavljen je u Narodnim novinama (NN br. 109/2007, 132/2007 i 51A/2013), a njime se uređuje plovidba unutarnjim vodama, pravni status, način upravljanja vodenim putovima i lukama unutarnjih voda, materijalno-pravni odnosi glede plovila, postupci upisa plovila, prijevoz i ugovaranje prijevoza, plovidbene nesreće, ustroj i rad lučkih kapetanija, ali i ostala pitanja koja se odnose na plovidbu i luke unutarnjih voda. Razvoj unutarnje plovidbe, vodeni putovi i luke unutarnjih voda su za Republiku Hrvatsku od gospodarskog interesa i država ih zbog tih razloga štiti. Strategiju razvoja riječnog prometa donosi Hrvatski sabor. Ovaj Zakon ističe da su unutarnje vode rijeke, kanali i jezera, svi osim rijeka jadranskog sliva u dijelu toka kojim se obavlja pomorska plovidba. Vodeni put označava dio unutarnjih voda na kojem se obavlja plovidba, a plovni put treba biti propisane dubine, širine te obilježen i siguran za plovidbu. Objašnjeni su pojmovi plovila, i to vojnog, javnog, motornog, putničkog, plutajućeg plovila, čamac i ostali. Strano plovilo ima državnu pripadnost države koja nije članica Europske unije, a EU plovilo ima državnu pripadnost jedne od država članica i namjenu prema propisima te države. Lučko područje je luka ili pristanište koje se koristi za obavljanje lučkih djelatnosti, a njima upravlja voditelj luke. U lučkom području vrijedi poseban režim kontrole dolaska i odlaska plovila kao i ulaska i izlaska vozila i osoba. Plovidba se može obavljati na unutarnjim vodama u skladu s odredbama ovog Zakona, a osobe koje sudjeluju u plovidbi su obvezne pridržavati se tih odredbi. Propis o plovidbi i boravku stranih plovila na unutarnjim vodama donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministra. Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda zabranjuje izbacivanje, izlivanje ili ispuštanje otpada, predmeta ili tvari koje mogu ugroziti sigurnost plovidbe, živote i zdravlje ljudi ili onečistiti okoliš. Međunarodni vodeni putovi u Republici Hrvatskoj su rijeka Dunav, Drava, Kupa i Una, međudržavni put predstavlja rijeka Drava, a državni su svi ostali. Agencija za vodene putove je javna ustanova sa sjedištem u Vukovaru.

Djelatnosti lučke uprave su organizacija i nadzor pristajanja plovila, kontrola prometa, održavanje građevina, održavanje reda i zaštite okoliša, marketing i promocija, pružanje usluga, tehnička pomoć i drugi poslovi određeni zakonom. Lučke usluge su nautičke, transportne, usluge prihvata i otpreme putnika i špediterske usluge. Nautičke usluge obuhvaćaju:

- privez i odvez plovila,
- prihvat i opsluživanje plovila na sidrištu,
- opskrba plovila, posade i putnika.

Turistička pristaništa se osnivaju u cilju priveza plovila unutar nacionalnog parka ili parka prirode.

4.1.2 Uredba o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica namijenjenih sportu i rasonodi u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske

Uredbom o uvjetima za dolazak i boravak stranih jahti i brodica propisuju se uvjeti dolaska i boravka stranih jahti i brodica namijenjenih rasonodi, sportu ili rekreaciji u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske. Ovakvim se plovilima ne smije obavljati gospodarska djelatnost, a prilikom plovidbe potrebno je pridržavati se propisanih pravila plovidbe i ostalih propisa Republike Hrvatske. Zapovjednik plovila koje uplovljava na teritorij Hrvatske morskim putem dužan je podvrgnuti se graničnoj kontroli, ovjeriti popis posade i putnika, platiti propisane naknade za sigurnost plovidbe i zaštitu mora od onečišćenja, platiti naknadu za korištenje objekata sigurnosti plovidbe i boravišnu pristojbu te prijaviti boravak stranih državljana na plovilu prema propisima. Na plovilu u vlasništvu fizičke osobe za vrijeme plovidbe se smiju nalaziti vlasnik, članovi uže obitelji i osobe koje vlasnik pisano ovlasti. Ako je vlasnik plovila pravna osoba, za vrijeme plovidbe na plovilu se smiju nalaziti zaposlenici ili osobe koje imaju punomoć za korištenje plovila. Prilikom isplavljanja zapovjednik plovila se podvrgava graničnoj kontroli te ovjerava popis posade i putnika i najkraćim putem napušta unutarnje morske vode i teritorijalno more Republike Hrvatske.

Sva strana plovila plaćaju naknadu za sigurnost plovidbe i zaštitu od onečišćenja. Ona se plaća za kalendarsku godinu bez obzira na vremensko razdoblje plovidbe.

4.2 Konkurentnost hrvatskog nautičkog turizma

Značaj Republike Hrvatske ističe se kroz izuzetni prirodni potencijal, pogodan za turiste veće platežne moći. Posebnosti nautičkog turizma u Hrvatskoj jačaju njezinu konkurentnost. Odnose se na opće i posebne čimbenike. Opći čimbenici su:

- klimatski uvjeti (broj sunčanih dana, učestalost i jačina vjetrova, temperatura zraka, temperatura mora),
- ljepota i čistoća mora i
- ljepota krajolika (razvedenost obale i otoka).

U posebne čimbenike uključujemo:

- prometnu dostupnost matične luke od glavnih tržišta,
- osobnu sigurnost i sigurnost plovidbe,
- broj, prostorni raspored i opremljenost marina,
- ljubaznost i educiranost osoblja,
- širu ponudu ostalih sadržaja za održavanje i opremanje plovila,
- kulturnu ponudu,
- cijene usluga,
- propise, poreze, takse i brojne druge.

Opći čimbenici su nepromjenjivi, a njihova promjena vidljiva je kroz dulje razdoblje. Na posebne se ipak može utjecati u kraćem razdoblju (Mikačić i sur., 2006).

Hrvatska je cjenovno konkurentna jer su cijene znatno niže u odnosu na vodeće zemlje u nautičkom turizmu. U cijenama tranzitnog veza je najskuplja među konkurentnim zemljama pa u tom segmentu ponude nije cjenovno konkurentna. U Hrvatskoj se plaća naknada za sigurnost plovidbe, a cijena je viša od konkurentnih zemalja. Najveću konkurenciju Hrvatskoj predstavljaju Italija, Grčka i Turska.

Glavne prednosti nautičkog turizma u Hrvatskoj su čistoća mora, ljepota krajolika, ekološka očuvanost obale i sigurnost plovidbe. Najveći nedostatak je kapacitet, opremljenost i prostorni raspored marina te ugostiteljska ponuda.

5. Održivi razvoj nautičkog turizma

Živimo u doba kada je onečišćenje zemlje postalo pitanje različitih normativnih metoda i postupaka. Turizam je kao i sve druge ljudske aktivnosti izazvao čitav niz negativnih posljedica u okolišu. Održivi razvoj predstavlja ravnotežu potrošnje resursa i sposobnosti prirodnih sustava da zadovolje potrebe budućih naraštaja, a ne dovodi do propadanja i iscrpljivanja resursa. Iskorištavanje resursa, vrsta ulaganja i usmjeravanje tehničkog razvoja su stalne promjene u političkom, obrazovnom, pravnom, financijskom i drugom međusobnom skladu raznih potreba i očekivanja sadašnjih i budućih naraštaja. Najvažniji turistički potencijal Hrvatske je Jadransko more. Hrvatska ima lijepu, razvedenu i očuvanu obalu, a prednost turističkog proizvoda su očuvana prirodna bogatstva i okoliš, kulturno i povijesno nasljeđe i blaga mediteranska klima. Turizam nije velik onečišćavač ukoliko je tehnička i komunalna infrastruktura izvedena na odgovarajući način. U nekim aspektima, nautički turizam negativno utječe na okoliš. U turističkim odredištima gdje nema ili postoji nedostatan sustav za pročišćavanje, otpada voda se izliva u more. Na taj način more gubi na kvaliteti te se pojačano stvaraju alge i mutna voda. Za izgradnju marina biraju se lokacije na najosjetljivijim dijelovima jadranske obale, a to može dovesti do uništavanja obale i grebena kako bi se omogućio prolaz brodovima. U lukama se uništavaju važni životni prostori za floru i faunu morskog dna. Ljudske aktivnosti mogu povećati količinu motornog ulja i otpada u moru ili u uvalama na obali.

Jedan od najznačajnijih preduvjeta razvoja turizma je očuvan okoliš koji je potrebno čuvati i štiti. Upravljanje održivim razvojem postaje prioritet gotovo svake turističke destinacije, države, regije i poslovnog sustava.

Svjetska turistička organizacija ističe da održivi turistički razvoj zadovoljava potrebe turista i njihovih domaćina štiteći i unapređujući razvojne mogućnosti. Upravljanje resursima ekonomske, socijalne i estetske potrebe treba biti ostvareno održavajući kulturološki integritet, osnovne ekološke procese, biološku raznolikost i sustave na kojima počiva život. Institut za turizam donosi planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu kroz deset koraka:

- Što želimo postići?
- Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen?
- Što nam je poznato?

- Što čini vašu regiju, destinaciju ili proizvod posebnim?
- Koja su glavna problemska pitanja?
- Analiza
- Načela i ciljevi aktivnosti
- Koje su vaše ideje i opcije?
- Provedba
- Smjernice (Institut za turizam, 2006).

Održivi turizam zasnovan je na četiri glavna načela održivog razvoja. To su ekološka, sociokulturna, ekonomska i tehnološka održivost. Ekološka održivost zauzima se za očuvanje i održavanje osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikost i bioloških resursa. Sociokulturna održivost odnosi se na očuvanje kulture i stava vrijednosti ljudi kao i trajno održavanje i isticanje identiteta lokalne zajednice. Ekonomska održivost zahtijeva zadovoljenje brojnih tehničkih potreba ljudi unutar organizaciju i nenarušeni okoliš. Cilj je ostvariti ekonomsku dobit. Tehnološka održivost zahtijeva razvoj i primjenu tehnologije, a nove tehnologije trebaju pronaći zamjenu za korištenje prirodnih resursa poput pročišćavanja otpadnih voda, uklanjanju otpada i slično.

Budući da je pomorski transport jeftin oblik transporta, brodovima se prevoze goleme količine svih tereta i opasnih sirovina što može rezultirati velikim ekološkim posljedicama na ukupan biljni i životinjski svijet mora, jezera ili rijeka. Ulja, maziva i druge otpadne sirovine i balastne vode koje se iz brodova ispuštaju u more mogu onečistiti vodu. Danas se situacija znatno promijenila jer plovila trebaju uređaje za obradu i kontrolu korištenja te separiranja takvih sirovina. Sva plovila jesu ili mogu biti onečišćivači mora, jezera ili rijeka, a zanimljivo je da su veliki brodovi za krstarenje najmanji zagađivači vode jer se u njih ugrađuju postrojenja za razvrstavanje, kemijsku obradu, spaljivanje i usitnjavanje raznog otpada. Najveći zagađivači su manja domaća plovila koja služe u turističke svrhe, a čije fekalne vode i različiti kruti otpad završava najčešće u moru.

Važno je da turizam ne onečišćuje vodu i ne dovede do stanja koje će onemogućiti samopročišćavanje voda. Onečišćenjem nastaju temeljne fizičke i kemijske promjene morske vode, flore i faune te geoloških svojstava podmorja i obale. Može se negativno djelovati na floru i faunu izgradnjom ili proširenjem luka i lučica za primanje čamaca, sportskih brodica, jahti ili brodova za krstarenje, uništavaju se važni životni prostori za

floru i faunu obale, mora ili jezera te morskog ili jezerskog dna. Povećava se količina fekalija, motornih ulja i drugog otpada koji dospijeva u vode zbog nepostojanja ili neodgovarajuće komunalne infrastrukture i mogućnosti zbrinjavanja otpada. moguća su i nerijetka trovanja životinja, oštećivanja koraljnih grebena i u konačnici nestajanje mnogih autohtonih biljnih i životinjskih vrsta (Bilen, 2011).

Nautički turizam je najveći korisnik akvatorija i ukoliko se uspješno želi razvijati mora postati najvećim promotorom zaštite okoliša. Pri tome, potrebno je izbjegavati veliku koncentraciju luka nautičkog turizma na uskom obalno prostoru jer je zagađenje mora teže kontrolirati. Jadran je visokog stupnja čistoće.

5.1 Strategija razvoja nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj

Nautički turizam u Hrvatskoj još uvijek nije iskoristio dostupne potencijale, prostorne mogućnosti i dosegno razinu vrijednosti povijesnog i prirodnog naslijeđa. Načelo održivog razvoja podrazumijeva pronalaženje sredine između potrebe za očuvanjem prirodnog okruženja i gospodarskog razvoja. Provodi se utvrđivanjem nosivog kapaciteta prostora i određivanjem granice rasta novih prihvatnih kapaciteta u određenom razdoblju. Hrvatski nautički turizam je potrebno razvijati kako bi bio prepoznat i cijenjen kao vodeći uz poštivanje prirode i okoliša, omogućavajući porast zaposlenosti i rast standarda, povećavajući razinu usluga i doprinoseći razvitku nacionalnog gospodarstva (Čorak, Mikačić, 2006).

Strategija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske je strateški dokument koji predstavlja polazište svih aktivnosti dugoročnog upravljanja održivim razvojem nautičkog turizma. Kvalitetan, dugoročan i održiv razvoj nije moguće ostvariti bez osmišljenog strateškog planiranja. Njime se utvrđuju razvojni potencijali, problemi, nedostaci i ciljevi budućeg razvoja.

Prema Ministarstvu turizma strateški ciljevi razvoja nautičkog turizma za razdoblje 2009. do 2019. godine u Hrvatskoj su:

- održivo korištenje i upravljanje resursima (prostor i okoliš, nautička infrastruktura i usluge u nautičkom turizmu),
- revidiranje prostorno-planskih dokumenata za realizaciju scenarija umjerene izgradnje novih prihvatnih kapaciteta,
- povećanje prihvatnih kapaciteta sanacijom, rekonstrukcijom i revitalizacijom postojećih luka,
- povećanje proizvodnje plovni objekata za nautički turizam u hrvatskim brodogradilištima,
- uspostava sustava kontinuiranog obrazovanja sudionika u nautičkom turizmu,
- opremanje i nadzor plovni objekata i luka nautičkog turizma uređajima i opremom za zaštitu mora od onečišćenja,
- uspostava sustava nadzora i upravljanja pomorskom plovidbom,
- pojednostavljenje administrativnih procedura i usklađivanje zakonodavstva,
- poticanje razvoja servisnih centara,
- primjena novih tehnologija i ekoloških standarda,
- jačanje konkurentnosti itd.

5.2 SWOT analiza i razvojne mogućnosti hrvatskoga nautičkog turizma

U nautičkom turizmu javlja se velik broj pozitivnih, ali isto tako i velik broj negativnih i nepovoljnih elemenata i funkcija. Glavne prednosti hrvatskog nautičkog turizma su prirodni resursi kao što su more i ljepote prirode, razvedena obala s brojnim otocima, povoljna klima i visoka biološka raznolikost. Iz navedenih prednosti proizlazi zabrinutost za očuvanje pa je bitna zaštita prirodnih resursa, točnije zaštita i očuvanje istih. Vrlo je važno zbrinjavanje otpada u marinama i otpada s brodova na sidrištima, ali i smanjenje betonizacije obale. Određeni nedostaci hrvatskog nautičkog turizma proizlaze iz neodgovarajućeg zakonodavstva. Budućnost nautičkog turizma u Hrvatskoj uglavnom se odnosi na broj, vrstu i lokaciju novih vezova za nautički turizam. To nije dobro jer se u pitanje trebaju uzeti potrebe i mogućnosti unaprjeđenja ovog proizvoda. 2006. godine je objavljena Studija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske na stranicama Hrvatskog hidrografskog zavoda. Studija predlaže modernizaciju postojećih lučica i marina, točnije kontrolirani rast kapaciteta novih vezova. Studija se zalaže i za očuvanje prirodnih resursa, kvalitetu prije kvantitete, očuvanje prostora i izgradnju novih prihvatnih kapaciteta u već postojećim marinama, lukama i lučicama (Čorak, Mikačić, 2006).

SWOT analiza je temeljena na rezultatima dosadašnjih istraživanja nautičkog turizma u Hrvatskoj i na sedam županijskih radionica s mnogobrojnim predstavnicima kojih se tiče razvoj nautičkog turizma. Blizina glavnih turističkih emitivnih tržišta je značajna prednost Hrvatske za razvoj nautičkog turizma. Jedan od najvećih nedostataka je nedovoljan broj vezova za nautičare jer je potražnja u nautičkom turizmu Hrvatske veća od ponude. Iako je sigurnost vrlo važna, potrebno je plovidbu upotpuniti sadržajima koji bi ju učinili uzbudljivijom i atraktivnijom. Vrlo je malo inicijativa za poboljšanje proizvoda nautičkog turizma, a pojedini nedostaci proizlaze iz neodgovarajućeg zakonodavstva i različitih administrativnih postupaka.

U tablici 2. prikazana je SWOT analiza nautičkog turizma Hrvatske.

Tablica 2. SWOT analiza nautičkog turizma Hrvatske

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<ul style="list-style-type: none"> • prirodne ljepote, čisto more • razvedena obala • brojni otoci • povoljna klimatska obilježja • prirodne atrakcije (Nacionalni parkovi i Parkovi prirode) • biološka raznolikost • ekološki očuvan krajolik i podmorje • neizgrađenost obale • osobna sigurnost • sigurnost plovidbe • geografski položaj (blizina emitivnih tržišta) • prometna povezanost/dostupnost • prateća turistička infrastruktura (uslužne djelatnosti) • tradicija u turističkoj djelatnosti • gostoljubivost • kvalificirani kadrovi • nautička infrastruktura (luke nautičkog turizma) • pomorska tradicija • visokoškolsko obrazovanje za pomorstvo i turizam • mogućnost proširenja postojećih luka i lučica • prostorne mogućnosti za izgradnju novih luka nautičkog turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljan kapacitet luka nautičkog turizma (nedovoljan broj vezova) • nedostatak vezova za veće jahte • sadržaj ponude u marinama i razina usluge • razina tehničke usluge u marinama • izražena sezonalnost potražnje • sadržaj ponude destinacije i kvaliteta usluga • vrijednost za novac • neodgovarajuće zbrinjavanje otpada • nedovoljna educiranost • nedostatak obrazovnih/strukovnih institucija • neusklađenost zakonskih propisa • administrativne prepreke • neodgovarajuća kategorizacija luka nautičkog turizma • nepovezanost elemenata sustava • nepostojanje strategije razvoja nautičkog turizma

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • ulazak u EU/otvaranje jedinstvenog tržišta • rast potražnje u turizmu u svijetu, pa tako i u nautičkom (rast potražnje za vezovima) • trendovi u turizmu (bliske destinacije, lako dostupne, sigurne, zaštićena priroda, visoki zdravstveni standardi) • Hrvatska postaje sve popularnija turistička destinacija • otvaranje novih tržišta • daljnje unaprjeđenje prometne dostupnosti (izgradnja prometne infrastrukture. „low cost carriers“ itd.) • donošenje razvojne strategije nautičkog turizma • klimatski uvjeti povoljni za značajno proširenje sezone • očekivana stabilnost u regiji • razvoj domaće male brodogradnje • razvoj ekoturizma • porast kvalitete ostale turističke ponude • strana ulaganja 	<ul style="list-style-type: none"> • nekontroliran razvoj nautičkog turizma radi nepostojanja strategije • gubitak atraktivnosti proizvoda • sukobi s drugim korisnicima resursa (ostali oblici turizma, marikultura, plovni put itd.) • zagađenje okoliša • preizgrađenost obale • nedovoljno razvijena svijest o potrebi zaštite okoliša i očuvanja bioraznolikosti • neodgovarajuća zakonska, planska i ostala regulativa • politička nestabilnost regije • terorizam • pojava novih zaraznih bolesti • poremećaji na emitivnim tržištima • neodgovarajuća privatizacija

(Čorak, Mikačić, 2006:57)

Brojne analize pokazale su da je Jadransko more uvijek čisto i toplo. Hrvatska obala s bogatom florom i faunom spada u najrazvijenije na svijetu, a obilje otoka i manjih otočića privlači turiste iz cijelog svijeta. Manji otoci svojom ljepotom i mirnoćom oduševljavaju kajakaše i jedriličare, a neki su uređeni za boravak ili avanture za boravak na pustom otoku. Nautičari mogu posjećivati prirodne atrakcije poput Nacionalnih parkova ili Parkova prirode koji su zaštićeni i prikazuju posebne ljepote i dobru prirodnu očuvanost kao i jedinstvene biljne i životinjske rijetkosti. Hrvatska je s obzirom na biološku raznolikost iznimno bogata. Morska i riječna tla su dom brojnim organizmima. Klimu u Republici Hrvatskoj određuju Jadransko i šire Sredozemno more, Dinaridi sa svojim oblikom, nadmorskom visinom i položajem prema prevladavajućem strujanju i raznolikost biljnog pokrova. Povoljna klimatska obilježja na Jadranu ljeti donose dugotrajno vedro vrijeme s blagim vjetrovima. Hrvatski potencijal za razvoj ekoturizma leži u raspoloživosti, atraktivnosti i očuvanosti prirodnih resursa ukoliko se pravilno postupa s prirodom, okolišem i baštinom.

Ključan problem hrvatskog nautičkog turizma je nedovoljan kapacitet luka nautičkog turizma s nedovoljnim brojem vezova. Manjak vezova tjera veće jahte iz Hrvatske jer jahte duže od sto metara ne može primiti ni jedna hrvatska marina. Uz to, ponuda marina ne nudi dovoljno sadržaja poput restorana i zabave ili tehničkih uvjeta za napajanje. Jedna od karakteristika turizma u Hrvatskoj je sezonalnost koja je ograničavajući faktor rasta prihoda od turizma. Sezona nautičkog turizma u Hrvatskoj je ljetna i traje oko šest mjeseci, a razlog dolaska u ljetnim mjesecima su klimatski uvjeti. Tu se kao velik nedostatak ističe sadržaj ponude destinacije i kvaliteta usluga koja bi mogla produžiti trajanje sezone. Nautički turizam, uz pozitivne učinke, donosi i opterećenje za morski okoliš i obalno područje. U konkurentnom svijetu veliku ulogu ima kvaliteta okoliša, njegova atraktivnost i očuvanost. Čistom moru prijete otpadne vode zbog kojih mogu nastati bakterije opasne za ljudsko zdravlje. Gradnjom luka nautičkog turizma dolazi do narušavanja kvalitete okoliša i onečišćavanja mora otpadnom vodom. Sva plovila mogu biti ili jesu onečišćavači mora, rijeka ili jezera na kojima plove. Slatka voda u rijekama, potocima i jezerima može se koristiti kao voda za piće i bez nje ne možemo živjeti.

Zbog neusklađenosti zakonskih propisa i administrativnih prepreka, cilj je urediti i uskladiti legislativu i ujednačiti službenu i stručnu terminologiju. Nedorečenost, neusklađenost ili nepostojanje zakonskih propisa otežava poslovanje te usporava i

otežava mogući održivi rast i razvoj. Uz povećanje kapaciteta, poboljšanje tehnologije i inovacije u ponudi, nautički se turizam može dalje razvijati i povećati potrošnju nautičara. Povećanjem sigurnosti plovidbe, povećanjem broja vezova i unaprjeđenjem prometne dostupnosti, Hrvatska može postati još popularnija turistička destinacija. Potrebno je povećati domaću proizvodnju plovila i opreme za plovila te podići razinu vještina i kompetencija svih sudionika kako bi se povećala potrošnja i prihodi značajni za nautički turizam.

Neosmišljen i nekontroliran razvoj u mnogim elementima nautičkog turizma može postati ozbiljna prijetnja za dugoročno očuvanje kvalitete i atraktivnosti proizvoda. Ubrzani rast može predstavljati zagađenje okoliša, preizgrađenost obale, smanjenje biološke raznolikosti i izmjenu cijelog okoliša. Negativne učinke koje donosi nautički turizam treba pravilno analizirati i pronaći odgovarajuća rješenja kako ne bi i dalje predstavljali prijetnju razvoju. Budući razvitak treba promatrati kao ravnotežu ekonomskog napretka i održivosti razvoja, a to se postiže dugoročnim planiranjem. Nautički turizam Republike Hrvatske treba osigurati kvalitetnije usluge za svakog nautičara kako bi se zadovoljile njegove potrebe. Proširenjem cjelokupne ponude i usluga stvara se konkurentni položaj u odnosu na druge zemlje. Ukupne potencijale potrebno je odgovorno iskoristiti kako bi se stvorile veće prednosti. SWOT analizom nautičkog turizma Hrvatske ukazuje se na moguće prilike, odnosno prijetnje koje dolaze iz neposrednog okruženja. Ova analiza može snažno utjecati na unapređenje nautičkog turizma ukoliko se pravilno i pravovremeno sagledaju sve prednosti, nedostaci, prilike i prijetnje za tržište i ostvarivanje konkurentske prednosti.

6. Zaključak

Hrvatska je poznata kao destinacija odmorišnoga ljetnog turizma. Glavni turistički proizvod je odmor na suncu i moru te se većina posjeta ostvaruje u obalnom području. Nautički turizam zauzima sve značajnije mjesto u ukupnom turizmu Hrvatske. Još nije dosegao svoju zrelost kao turistički proizvod, ali Hrvatska posjeduje raznolik prirodni potencijal, veliko kulturno nasljeđe i snažan ljudski potencijal koji može voditi prema boljem i uspješnijem razvoju.

Nautički turizam je vrlo dinamičan turistički fenomen sa brojnim podvrstama. Hrvatska je u posljednje vrijeme sve poželjnija destinacija koja se postupno prilagođava potrebama suvremenih turista. Ima mnogo nerazvijenih potencijala, ali prebrz i neplanirani razvoj može dovesti do narušavanja ljepote. Važno je daljnji razvoj usmjeriti na zadovoljenje korisnika, ali prvenstveno na očuvanje prirodnih resursa putem načela održivog razvoja kako bi se sačuvala beskrajna ljepota, čisto more, otoci i razvedena obala. Potrebno je sustavno proučavati nautički turizam i istraživati ga kako bi se pravodobno uočile promjene na tržištu potražnje i kako bi u znanstvenom smislu doprinijeli razvoju, a tu se ističe važna strategija razvoja nautičkog turizma Hrvatske koja određuje smjer razvoja budućeg suvremenog turizma. Kako bi se primjereno usmjeravao budući razvoj nautičke turističke ponude ključna su znanstvena istraživanja kako bi se ostvarili postojeći potencijali i očuvalo savršenstvo koje nudi Republika Hrvatska. Dosadašnja istraživanja ukazala su na nedostatak mogućnosti prihvata i zbrinjavanja otpadnih voda s plovila u marinama. Budućnost bi trebala donijeti daljnju izgradnju i prilagođavanje luka te osuvremenjenje i proširenje postojećih marina u skladu s uvjetima održivog razvoja.

Bitnu ulogu igra kvaliteta turističke ponude u lukama nautičkog turizma kao i kvaliteta prirodnih resursa na koju se nautički turizam najviše oslanja. Važno je pažljivo planiranje razvoja ovog turizma kako negativni čimbenici ne bi nadmašili pozitivne.

Republika Hrvatska ima sve potrebne uvjete za razvitak nautičkog turizma koji mora biti ostvaren na načelima održivog i odgovornog razvoja. Osmišljenim i kontinuiranim upravljanjem razvojem nautičke turističke ponude Hrvatska ima potencijal postati jednom od vodećih destinacija selektivne turističke ponude na Mediteranu i šire.

7. Literatura

1. Bartoluci, M., Čavlek, N.: *Turizam i sport*. Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebački velesajam, Zagreb, 1998.
2. Bartoluci, M., Čavlek, N. i sur.: *Turizam i sport-razvojni aspekti*; Školska knjiga, Zagreb, 2007.
3. Bilen, M.: *Turizam i okoliš, ekonomsko-geografski pristup izučavanju problematike*, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2011.
4. Čavlek, N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O. i sur.: *Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, 2011.
5. Dulčić, A.: *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, EKOKON doo, Split, 2002.
6. Ell, S: *Sportsko jedrenje*; Znanje d.d.; Zagreb, 2004.
7. Frka, D., Mesić, J.: *Tajne Jadrana – ronilački vodič po olupinama hrvatskog Jadrana*, Adamić, Rijeka, 2002.
8. Institut za turizam: *Održivi turizam u deset koraka-planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu*, Institut za turizam, ODRAZ, Zagreb, 2006.
9. Mikačić, V., Horak, S., Marušić, Z. i Krešić, D: *Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno*, Institut za turizam, Zagreb, 2006.
10. Peručić, D.: *Cruising – turizam, razvoj, strategije i ključni nositelji*, Sveučilište u Dubrovniku – Odjel za ekonomiju i poslovnu ekonomiju, Dubrovnik, 2013.
11. Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013.
12. Weber, S., Mikačić, V.: *Osnove turizma*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

Popis Internet stranica:

1. Adriatic Croatia International Club d.d., dostupno na <http://www.aci-marinas.com/>, 10.10.2017.
2. Luković, T: Nautički turizam – definicije i dileme, Naše more, Znanstveni časopis za pomorstvo i more, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/28145>, 11.06.2017.
3. Ministarstvo turizma: Strategija razvoja nautičkog turizma Republike Hrvatske za razdoblje 2009.-2019., dostupno na <http://www.mint.hr/>, 10.10.2017.
4. Narodne novine: Pravilnik o vrstama i kategorijama plovnih objekata nautičkog turizma, dostupno na http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_69_2304.html, 18.11.2017.
5. Narodne novine: Zakon o turističkoj djelatnosti, dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_01_8_119.html, 18.11.2017.
6. Institut za turizam, dostupno na <http://www.iztzg.hr/>, 15.10.2017.
7. Državni zavod za statistiku-Republika Hrvatska, dostupno na <https://www.dzs.hr>, 15.10.2017.
8. Vala charter, dostupno <http://www.vala-charter.com/home/>, 11.06.2017.

Popis slika

1. Slika 1. *Oasis of the Seas* i *Allure of the Seas* – Izvor: <https://www.royalcaribbeanblog.com/>, 11.06.2017.

Popis tablica

1. Tablica 1. Djelatnosti nautičkog turizma; izvor: vlastita izrada prema dostupnoj literaturi
2. Tablica 2. SWOT analiza nautičkog turizma Hrvatske; izvor: Čorak, Mikačić, 2006:57

Sažetak

Turizam je najunosnija djelatnost, najprofitabilnija industrija u svijetu i pruža bezbroj mogućnosti koje pojedinim regijama pružaju brži i bolji ekonomski razvoj. Kao jedna od selektivnih vrsta, nautički turizam predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja plovnim jedinicama i boravka posjetilaca na priobalnim prostorima i naseljima u svrhu rekreacije, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost. Odvija se na vodi i uz vodu. Osnovne vrste djelatnosti nautičkog turizma u Hrvatskoj dijele se na luke nautičkog turizma, čarter i cruising, a pružaju usluge iznajmljivanja prostora i plovnih objekata, prihvat, održavanje i čuvanje plovnih objekata na moru i suhom vezu, usluge snabdijevanja nautičara, škole jedrenja i ostale. Nautički turistički promet može biti pomorski, jezerski i riječni. Uvjeti razvoja nautičkog turizma su prirodni, tržišni, ekonomski, normativni i ekološki. Hrvatska obala Jadrana privlači velik broj turista svake godine zbog iznimnih prirodnih, klimatskih i kulturoloških obilježja. Uz takve prednosti, moguće je uništavanje vodenog bogatstva i devastiranje biološke raznolikosti mora, rijeka i jezera. Zbog navedenih razloga javlja koncept održivog razvoja. Upravljanje održivim razvojem postaje prioritet gotovo svake turističke destinacije, države, regije i poslovnog sustava. Nautički turizam predstavlja izuzetno veliki potencijal za poticaj promjena u socijalnoj i gospodarskoj sferi u mnogim djelatnostima i aktivnostima u Hrvatskoj, a posebno u obalnom i otočnom pojasu. Postao je djelatnost od posebnog gospodarskog interesa.

Summary

Tourism is the most profitable business, the most profitable industry in the world and it offers countless opportunities that provide a better economic development for particular regions. As one of the selective species, nautical tourism represents a set of relationships and appearances from travels with cruise ships and stay of the visitors on coastal areas and settlements for the purpose of recreation, if such residence is not permanent and if the visitors don't make money. It occurs on water and near water. The main types of nautical tourism in Croatia are divided into ports of nautical tourism, charter and cruising, and provide services for renting rooms and vessels, accepting, maintaining and keeping sailing vessels on the sea and dry links, boating services, sailing schools and others. Nautical tourist transport can be maritime, lake and river transport. The conditions for the development of nautical tourism are natural, marketable, economical, normative and ecological. The Croatian Adriatic coast attracts a large number of tourists each year because of natural, climatic and cultural features. With such advantages, it is possible to destroy the water resources and devastate the biodiversity of the sea, the rivers and the lakes. For this reason, appears the concept of sustainable development. It becomes a priority of almost every tourist destination, state, region and business system. Nautical tourism has an enormous potential for stimulating changes in the social and economic sphere in many activities in Croatia, especially on the coast and islands. It has become a business of particular economic interest.